

107. møde

Mandag den 18. maj 1981 kl. 13.00

Dagsorden:

1) Forespørgsel til undervisningsministeren:

Forespørgsel [om de uddannelsessøgendes økonomiske forhold] af Alfred Hansen (DR) og Mølgaard (DR).

(Forespørgsel nr. 32).

2) Forespørgsel til undervisningsministeren:

Forespørgsel [om EFG-elever] af Ebba Strange (SF) m.fl.

(Forespørgsel nr. 35).

Meddelelser fra formanden:

Formanden:

Fra medlem af folketinget *Bernhard Baunsgaard*, der har haft orlov på grund af midlertidig udsendelse i offentligt hverv, har jeg modtaget meddelelse om, at han fra og med den 18. maj atter kan give møde i tinget. Stedfortræderens, *Grete Lautrup-Larsens*, hverv som midlertidigt medlem af folketinget er herefter ophørt fra nævnte dato at regne.

Socialudvalget har afgivet betænkning over:

Forslag til lov om ændring af lov om offentlig sygesikring. (Kiropraktorhjælp, tolkebistand og begravelseshjælp. (Lovforslag nr. L 148).

Socialudvalget har endvidere afgivet betænkning over:

Forslag til lov om ændring af lov om social bistand. (Fastsættelse af betaling for børns ophold i daginstitution og formidlet dagpleje). (Lovforslag nr. L 202).

Eksemplarer er omdelt.

Erhvervsudvalget har afgivet betænkning over:

Forslag til lov om anbringelse af forsikringssselskabers og pensionskassers midler i erhvervsvirksomhed. (Lovforslag nr. L 146).

Eksemplarer er omdelt.

Uddannelsesudvalget har afgivet betænkning over:

Forslag til lov om ændring af lov om styrelse af højere uddannelsesinstitutioner. (Lovforslag nr. L 152).

Eksemplarer er omdelt.

Retsudvalget har afgivet tillægsbetænkning over:

Forslag til lov om ændring af borgerlig straffelov. (Voldtægt, røveri og brandstiftelse). (Lovforslag nr. L 174).

Eksemplarer er omdelt.

Kommunaludvalget har afgivet betænkning over:

Forslag til lov om ændring af lov om sygehusvæsenet. (Lovforslag nr. L 220).

Eksemplarer er omdelt.

Formanden:

Jeg skal for en ordens skyld gøre opmærksom på, at eventuelle afstemninger, hvis der skulle blive stillet dagsordener under de kommende to forespørgselsdebatter, først vil finde sted i morgen, tirsdag, sådan som det tidligere er meddelt.

Den første sag på dagsordenen var:

1) Forespørgsel til undervisningsministeren:

Forespørgsel af Alfred Hansen (DR) og Mølgaard (DR):

»Vil regeringen foretage sig noget for at forbedre de uddannelsessøgendes økonomiske forhold, f. eks. ved at søge de statsgaranterede bånklån erstattet med statslån, der er rente- og afdragsfri i uddannelsestiden?«

(Forespørgsel nr. 32. Anmeldt 23/4 81. Fremme af forespørgslen vedtaget 29/4 81).

Formanden:

Jeg skal gøre opmærksom på, at efter aftalen på sekretærmødet er taletiden for ordførere fastsat til 10 minutter i første omgang og

[Formanden]

5 minutter i anden omgang, og jeg giver ordet til ordføreren for forespørgerne, hr. Alfred Hansen, for at han kan begrunde sin forespørgsel.

Begrundelse

Alfred Hansen (DR):

I statsministerens redegørelse til folketinget den 6. november 1979, altså kort efter det sidst afholdte folketingsvalg, kan man i Folketingstidende 1979-80, 2. samling, spalte 13, læse følgende:

»Regeringen agter at videreføre udbygningen af Statens Uddannelsesstøtte med et lovforslag, der inddrager de 16-17-årige under støtten.

Regeringen er opmærksom på de alvorlige problemer, som rejser sig for de uddannelsessøgende i forbindelse med de statsgaranterede lån, og undersøger mulighederne for at påbegynde en ændring af denne låneform.«

Siden har man end ikke fra regeringens side hørt, at man havde planer om at ændre de dyre statsgaranterede bank- og sparekasselån, og heller ikke hørt regeringen ytre sig om, at man burde erstatte dem med statslån, som vi har kendt det indtil 1975. I 1975 vedtog et flertal i folketinget at forlade de hidtidige statslån, som var rente- og afdragsfri i uddannelsestiden, og man gik over til statsgaranterede bank- og sparekasselån.

Udviklingen har imidlertid meget dystert ført bevis for, at de unge uddannelsessøgende de seneste år sættes i en livsgæld, inden deres uddannelse er afsluttet. Det er helt andre vilkår, der hersker i dag, end i 1975. Renten er blevet højere. Det er endnu vanskeligere at få beskæftigelse efter endt uddannelse. Reallønnen er faldet, og det er blevet dyrere at eksistere. Derfor må man spørge regeringen, som vi har gjort i dag med denne forespørgsel, om regeringen overhovedet vil foretage sig noget for at forbedre de uddannelsessøgendes økonomiske forhold, f. eks. ved at søge de statsgaranterede banklån erstattet med statslån, der er rente- og afdragsfri i uddannelsestiden.

Retsforbundet har både i 1977 og den 21. marts 1980 fremsat et forslag til revision af Statens Uddannelsesstøtte. Forslaget blev, første gang det var fremsat, i 1977-78, stemt ned i folketinget, og det forslag, vi fremsatte

den 21. marts 1980, har ikke været til afstemning.

Der er imidlertid tegn på, at folketingets partier er ved at forstå alvoren, og det er naturligvis glædeligt, selv om det er på et meget sent tidspunkt. Således kunne Weekendavisen den 20. marts 1981 oplyse, at hr. Ole Vig Jensen fra det radikale venstre havde sagt:

»Jeg synes næsten, vi er tvunget til at lade en ændring begynde senest 1. august 1982.«

Hr. Chr. Christensen fra kristeligt folkeparti siger i samme nummer:

»Hvis ikke regeringen selv spiller ud nu, kommer vi med et udspil i næste folketings-samling.«

Fru Karen Højte Jensen fra det konservative folkeparti siger:

»Den nuværende ordning er brudt sammen.«

Hr. Bertel Haarder fra venstre siger:

»Der må ske noget. Vi ønsker ikke, at noget menneske skal leve i bundløs gæld.«

Også fru Jytte Andersen fra socialdemokratiet kommer med en kommentar til situationen og siger, at socialdemokratiet har viljen, men ikke pengene. Hertil replicerer hr. Chr. Christensen fra kristeligt folkeparti:

»Hvis socialdemokraterne ikke kan finde pengene, så må vi finde dem.«

Det er en kendt sag, at regeringen og dens tre forligspartier i øjeblikket fører forhandlinger om en eventuel fortsættelse af samarbejdet disse 4 partier imellem vedrørende den økonomiske politik for 1982 og 1983. Jeg vil derfor med spænding se hen til den redegørelse, ministeren vil komme med vedrørende regeringens eventuelle planer. I værste fald, hvis regeringen overhovedet ingen planer har om at forbedre de uddannelsessøgendes økonomiske vilkår, hvis ikke der gøres noget meget hurtigt, så er det ikke bare landmændene og industrien og håndværket, der lider rentedøden, så er det også de uddannelsessøgende, der lider rentedøden.

Besvarelse

Undervisningsministeren (Dorte Bennedsen):

I løbet af godt og vel det sidste års tid har folketinget haft lejlighed til 3 gange at behandle de uddannelsessøgendes økonomiske forhold. Første gang var i april 1980 med en debat om et forslag til folketingsbeslutning om en reform af Statens Uddannelsesstøtte,

[Undervisningsministeren]

så kom i november 1980 førstebehandlingen af et forslag til folketingsbeslutning om gældssanering for nyuddannede og nu altså forespørgslen her i maj 1981.

Disse initiativer siger noget om, at den økonomiske situation, de uddannelsessøgende befinder sig i, optager de politiske partier her i folketinget. Også i medierne har uddannelsesstøtten, herunder først og fremmest de statsgaranterede lån, spillet en fremtrædende rolle, hvor bl.a. en række undersøgelser fra forskellige organisations side af nyuddannede medlemmers lånebyrde har påkaldt sig berettiget stor opmærksomhed.

Der er ingen tvivl om, at advarsler og oplysninger er realistiske. Alene den række af enkelthenvendelser, jeg modtager fra uddannelsessøgende, der detaljeret beskriver deres økonomiske situation, gør et overordentlig stort indtryk.

På den anden side har udviklingen, som den kan vurderes siden 1975, da de statsgaranterede lån blev den eneste lovhjemlede låneform, på sin vis ikke budt på overraskelser, selv om den fortsat stigende rente, den stigende arbejdsløshed og den økonomiske afmatning i samfundet har bidraget til at forværre den uddannelsessøgende ungdoms økonomiske muligheder.

Det er denne udvikling, der har medført, at lovreformen fra maj 1979, som jo trådte i kraft i august 1980, uanset de stipendieforøgelser, der var indeholdt i den, ikke har været et reelt bolværk mod de stigende vanskeligheder, som vi nu ser, og som først og fremmest giver sig udslag i, at unge med afsluttet videregående uddannelse har påtaget sig så store låneforpligtelser, at de ikke magter tilbagebetalingen.

I lyset af denne udvikling får man lyst til at sige, at meget unægtelig ville have set anderledes ud i dag, hvis man i 1975 havde lyttet til de advarende røster, der bl.a. kom fra socialdemokratiet, og som gik mod afskaffelsen af statslånsmuligheden som finansieringsform.

Ingen skal være i tvivl om, at jeg ser med den største alvor på den udvikling, der fortsat er i gang, og jeg finder det nødvendigt snarest at foretage skridt ikke alene til at ændre udviklingen, så der ikke fortsat kommer nye årgange af uddannelsessøgende, der giver op over for de økonomiske forpligtelser, de har påtaget sig, men også til at iværksætte

foranstaltninger til hjælp for dem, der allerede nu sidder med uoverkommelige lånebyrder.

Nøglen til en sådan ændret udvikling er naturligvis nye bevillinger, og det er da også spørgsmålet om tilvejebringelse af flere penge, der er kernen i sagen. Jeg har med interesse noteret mig, at folketingets partier, repræsenterende et flertal af tingets medlemmer, har givet udtryk for vilje til en støttereform. Men det skorter unægtelig en hel del på bidrag til løsning af denne påtrængende opgave, idet jeg ikke har set realistiske forslag til, hvorfra vi skulle skaffe pengene.

Forholdet er det, at de almindelige spareinitiativer, der har været i gang i en årrække, kombineret med undervisningsministeriets meget stramme budget gør det umuligt for mig at fremskaffe kompenserende spareforslag, hvilket jo ellers er den gængse fremgangsmåde, når nye initiativer skal tages.

Denne situation er naturligvis ikke ukendt for folketingets medlemmer, og for så vidt kan jeg godt undre mig over, at forespørgslen som en mulig udvej netop peger på den kostbareste løsning, nemlig at søge de statsgaranterede banklån erstattet med statslån, der er rente- og afdragsfri i uddannelsesstiden. I tidligere debatter om disse ting har jeg udtrykt sympati for en sådan tanke, men jeg føjede unægtelig til, at merudgifterne ved statslån, der var rentefri i studietiden, ligger på små 2 mia kr. årligt, hvortil kommer problemet med de uddannelsessøgende, der har taget lån fra 1975 til 1981.

Skal vi være realistiske, er det derfor nødvendigt at søge andre veje, også fordi vi samtidig må hjælpe de aktuelle låntagere med de meget store lånebyrder i pengeinstitutterne, sådan at de får vilkår, der gør det overkommeligt at betale renter og afdrag på gælden.

Ved førstebehandlingen af beslutningsforslag nr. B 36 i november 1980 fra SF om gældssanering for nyuddannede gav jeg udtryk for en positiv holdning til visse af principperne i forslaget. Jeg har også senere i et svar til udvalget redegjort for, hvorledes man kunne tænke sig en løsningsmulighed, der i korthed går ud på, at staten dækker renteudgifterne vedrørende den del af de statsgaranterede lån, der overstiger halvdelen af låntagers årsindtægt. Det tiltalende ved en sådan løsning er, ligesom ved beslutningsforslag nr. B 36 i øvrigt, at hjælpen sættes i relation til

[Undervisningsministeren]

den enkeltes betalingsevne, sådan at en låntager med stor aktuel indkomst må klare en større del af forpligtelserne end en låntager med en mindre indkomst. F.eks. vil to låntagere, der begge har 150.000 kr. i statsgaranterede lån, men en årsindtægt på henholdsvis 85.000 og 150.000 kr., få graduert hjælpen sådan, at den med årsindtægten på 85.000 kr. får dækket renteudgifterne af 107.000 kr., medens den anden, med en højere årsindtægt, får dækket renteudgifterne af 75.000 kr.

Jeg vil godt understrege, at dette eksempel ikke skal tages som udtryk for, at jeg har lagt mig fast på en bestemt løsningsmodel. Det kan jeg ikke, bl.a. fordi regeringen ikke har afsluttet overvejelserne om de økonomiske ressourcer, der vil kunne stilles til rådighed for formålet.

I den forbindelse må det overvejes, om nye låntagere skal indgå under en mulig gældssaneringsløsning eller der for disse, f.eks. ved en transbestemt rentesubsidiering af de statsgaranterede lån, kan skaffes så tilfældige forhold, at det vil være rimeligt at lade låntagerne selv klare afdragsforpligtelserne, der netop som følge af, at rentetilvæksten svækkes, må anses for at blive overkommelige.

Jeg vil godt sammenfattende sige, at regeringen har i sinde at søge de uddannelsessøgendes økonomiske forhold forbedret, men at de løsningsmuligheder, der kan komme på tale, vil være afhængige af de yderligere bevillinger, der vil kunne afsættes til formålet. Et udspil i overensstemmelse med dette kommer, så snart afklaringen af økonomien foreligger.

Forhandling

Alfred Hansen (DR):

Tak til ministeren for den relativt korte redegørelse, som alligevel indeholdt to centrale ting, nemlig at regeringen gerne vil forbedre de uddannelsessøgendes vilkår, men først når der engang kan findes penge til at sætte noget sådant i værk.

Jeg synes, at det er vigtigt at mærke sig ministerens kommentar til ændringen i 1975, hvor ministeren sagde, at det havde været nyttigt, om man havde lyttet til socialdemokratiets advarsler om at indføre de statsgaranterede bank- og sparekasselån. Når nu socialdemokratiet dengang var modstander

af disse lån, så skulle ministeren jo næsten med kyshånd tage imod et initiativ i folketinget til at ændre de eksisterende forhold, som jeg også forstår ministeren er utilfreds med.

En artikel i Politiken den 16. februar 1981 illustrerer på strålende vis, hvordan situationen reelt er for de uddannelsessøgende. Her er det kontorchef Jakob Lange fra Københavns universitet, der siger følgende:

»Studiestøttens spillen fallit og det økonomiske pres på studerende og nye kandidater kan føre til terror.«

Han siger videre:

»Regnestykker udarbejdet af Jurist- & Økonomforbundet viser, at studerende, der optager maksimumsstudielån på ca. 28.000 kr. årligt i 7 år, kan komme til at betale over 1 mill. kr. tilbage over 14 år med månedlige afdrag på ca. 7.000 kr. Jeg tror egentlig ikke, at politikerne er klar over, at de er ved at køre vor gruppe af unge i sæk.«

Når man ved, hvordan reallønnen falder, og hvor ringe muligheder der er for beskæftigelse efter endt uddannelse, må man se med bange anelser og stor frygt på, hvordan de unge, der i dag er inde i uddannelsessystemet, overhovedet skal kunne eksistere, samtidig med at de kan risikere at skulle betale 7.000 kr. om måneden i 14 år, når man ved, at det er de unge, der skal stifte familie og etablere sig, og at det også er udgiftkrævende.

De unge, som er inde i systemet, forlader bevisligt i stor udstrækning studierne. Flere studieretninger må se i øjnene, at over halvdelen af de studerende i de pågældende fag forlader uddannelsen, inden de er færdige. Det kan skyldes flere ting. Det kan skyldes, at de har påbegyndt et studium, som de alligevel ikke har lyst til at gøre færdigt. Også andre forhold kan spille ind, men en afgørende faktor er det ganske givet, at de kan se taxametret køre, gældsbyrden vokse, rentehøjden stige, så de dermed får meget ringe muligheder for at tilbagebetale denne gæld. Og så forlader de uddannelsen og melder sig til de arbejdsløse brigader.

Det er, så vidt jeg kan se, for det første nationaløkonomisk tåbeligt, at man foretrækker at give ungdomsarbejdsløshedsunderstøttelse fremfor at sikre de unge en kompetencegivende uddannelse. For det andet er det betydelig mere kynisk menneskeligt set at sende de unge ud i arbejdsløshed fremfor at

[Alfred Hansen]

give dem en uddannelse. Hvis det ellers går, som regeringen og forligspartierne bebuder, får de relativt hurtigt rettet op på den skæve udvikling i samfundet, den dårlige økonomiske situation, og det er jo meget godt, at man har en veluddannet ungdom til at tage fat, når regeringen og forligspartierne engang har fået rettet op, og det påstår de jo at de gør.

Der er kommet mange rapporter, som samstemmende giver den konklusion, at studiestøtteordningen har spillet fallit, og at de unge ingen muligheder har for at klare sig, ernære sig, for de sparsomme midler, der stilles til rådighed. Det drejer sig om, som jeg allerede har nævnt, Jurist- & Økonomforbundet, det er Gymnasielærerforeningen, det er Foreningen af Yngre Læger, Københavns universitet, Århus universitet og senest Danmarks Statistik.

Jeg må desværre konstatere, at regeringen bruger Statens Uddannelsesstøtte som regulator for, hvem der skal have en uddannelse, og for, hvilke uddannelser der skal være mest attraktive, nemlig de kortere uddannelser og mellemuddannelserne. Reelt har de unge, som ikke har forældre, der kan hjælpe til med at betale deres omkostninger i forbindelse med deres uddannelse, ingen mulighed for at få en længerevarende uddannelse. De længerevarende uddannelser og derfor de økonomisk mest krævende for den uddannelsessøgende er på forhånd givet til de unge, hvis forældre er i stand til at betale en del af deres uddannelse. Det var vel ikke det, socialdemokratiet havde ønsket med en uddannelsespolitik, det håber jeg i hvert fald ikke. Det burde være sådan, at ingen ung af økonomiske grunde skal afskæres fra at få den uddannelse, som den pågældende har evner og lyst til at få.

Retsforbundet mener, at man bør gå i gang med en afvikling af de statsgaranterede bank- og sparekasselån til fordel for statslån. Vi ved meget vel, at det vil stille krav til ressourcer. Ministeren nævner ca. 2 mia kr., og det tal er baseret på, at et bestemt antal unge vil søge disse lån. Ministeren har i et svar til uddannelsesudvalget oplyst, at man ikke kan forvente, at alle uddannelsessøgende vil ønske det maksimale statslån, og det er der taget højde for med dette beløb.

Jeg vil gerne sige til ministeren og til de andre uddannelsespolitiske ordførere, at tingene ikke ser så grelle ud, som ministeren

giver udtryk for med tallet de 2 mia kr. Hvis vi forudsætter, at det er et konstant antal unge, der er inde i uddannelsessystemet, og hvis det skulle lykkes regeringen og forligspartierne at få stoppet inflationen, så vil denne støtte, disse statslån, være selvsupplerende, idet de unge jo efter endt uddannelse skal i gang med at tilbagebetale de penge, de har lånt af staten, og derfor er det kun en, skal vi sige førstegangsinvestering fra statens side. Dertil kommer, at staten jo ikke slipper for at betale penge i dag. Dels betaler man stipendierne, dels er man nødt til som følge af statsgarantien at indfri de lån, som de uddannelsessøgende ikke selv er i stand til at tilbagebetale.

Prognoser for ca. et år siden sagde, at i 1983 kunne man forvente at staten skulle indfri lån for i alt 245 mill. kr. Der er ingen tvivl om, at den udvikling, vi har været inde i, og den udvikling, der ligger foran os, vil betyde, at disse 245 mill. kr. ikke vil slå til, men at staten må forberede sig på i løbet af 1980'erne at skulle indfri lån for flere milliarder kroner. Det er naturligvis et stort psykisk pres på de uddannelsessøgende, for selv om staten har indfriet disse lån, er det jo sådan, at de uddannelsessøgende, så snart evnen er til stede, skal begynde at tilbagebetale til staten disse lån, som staten har indløst. Det er naturligvis en stor hæmsko for de uddannelsessøgende i deres uddannelsesperiode. Jeg mener, at vi ud over at give dem faglige opgaver at løse ikke også bør give dem urimelige problemer med hensyn til økonomien.

Vi mener i retsforbundet, at alle unge, der er fyldt 18 år – kan vi få de 16–17-årige med i et sådant støttesystem, ser vi det gerne – skal være helt uafhængige af forældrenes indtægts- og formueforhold ved tildeling af de statsgaranterede lån. Det er det eneste sted i vores samfundssystem, hvor man har forlænget barnealderen op i voksenalderen. De har forpligtelser som 18-årige, de har også rettigheder, men de har det ikke på det uddannelsespolitiske område. De unges muligheder fra 18 til 22 år med hensyn til at få en uddannelse er pantsat i faderens baglomme. Det kan ikke være rigtigt, at de unge uddannelsessøgende ikke kan få lov til at blive betragtet som selvstændige individer med egne rettigheder og egne pligter, også rettigheder gående ud på, at de skal have

[Alfred Hansen]

økonomiske muligheder for at få en uddannelse.

Vi mener, at man i det mindste for hver af dem burde stille til rådighed som statsgaranterede lån et beløb, der svarer til højeste folkepension for enlige. Vi mener endvidere at have dokumentation for, at de stipendier, som gives i øjeblikket, ikke gives retfærdigt, for de gives også efter forældrenes indtægtsforhold, og det er jo ikke altid, den skattepligtige indtægt er udtryk for, hvad en familie reelt har at leve for.

Jeg skal til slut fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Idet folketinget opfordrer regeringen til snarest at påbegynde en afvikling af de statsgaranterede bank- og sparekasselån og lade dem erstatte af statslån,

går tinget over til næste sag på dagsordenen.«

Formanden:

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår i forhandlingen.

J. K. Hansen (S):

Jeg vil gerne starte med at takke undervisningsministeren for redegørelsen vedrørende de uddannelsessøgendes økonomiske forhold, herunder for de bemærkninger, ministeren fremkom med om, at det vil være nødvendigt snarest at foretage skridt til en ændring af udviklingen, der, siden vi fik ordningen med de statsgaranterede lån i 1975, har accelereret meget stærkt i negativ retning for de uddannelsessøgende.

Til beroligelse for ordføreren for forespørgerne, hr. Alfred Hansen, kan jeg meddele, at vi også i socialdemokratiet ser med den største alvor på den udvikling, der er i gang. Men alene af den grund havde hr. Alfred Hansen ikke behøvet at stille den forespørgsel, han har stillet her i dag. Han ville med lethed have kunnet få svar på sine spørgsmål gennem folketingets uddannelsesudvalg. Ja, jeg har da også lagt mærke til, at hr. Alfred Hansen har oplæst svarene på de spørgsmål, vi har stillet i uddannelsesudvalget, her i dag. Der ligger altså svar på en række af de spørgsmål, hr. Alfred Hansen har rejst her i

dag. Vi kender dem altså særdeles godt, og vi ser på dem med den største alvor.

Der skal heller ikke herske tvivl om, at vi i socialdemokratiet ønsker, at alle unge under uddannelse modtager en uddannelsesstøtte, der dækker de faktiske leveomkostninger og det på en sådan måde, at de kan gennemføre deres studier på rimelig vis og inden for en rimelig tidsperiode.

Ved gennemførelsen af studiestøttereformen i 1979, der trådte i kraft i august i fjor, mener jeg at vi kom et skridt i den rigtige retning. Vi fik bl.a. forhøjet stipendiebeløbet, og vi fik nedsat forældreafhængighedsgrænsen for modtagelse af stipendier fra 23 år til 22 år. Således vil en 22-årig udeboende studerende fra 1. august i år kunne opnå 15.000 kr. i stipendier og 16.000 kr. i lån, alt i alt 31.000 kr.

I socialdemokratiet erkender vi, at en del af uddannelsesstøtten må gives som lån, men vi mener også, at det er en meget utiltalende måde, det foregår på i dag, hvor den studerende skal finansiere sine leveomkostninger med højt forrentede statsgaranterede lån i private pengeinstitutter.

Vi vil ikke på nogen måde påtage os paternteten til denne ordning – tværtimod. Det skortede ikke på advarsler fra vores side, da venstre regeringen i 1974 gennemtrufede ordningen med de statsgaranterede lån som eneste lånemulighed. Resultatet ser vi jo i dag. Vi ser, at en studiegæld hos færdiguddannede kandidater på 150.000–250.000 kr. er meget almindelig. Vi ser også, at en afdragsbyrde på mellem 2.000 og 3.000 kr. pr. måned er meget almindelig. Vi ved, at mange unge må forlade studiet midtvejs, tage arbejde og så genoptage studiet, altså forlænge studieårene, simpelt hen for at undgå de højt forrentede lån. Vi ved også, at der er nogle, der giver op halvvejs og simpelt hen forlader studierne for stedse. Vi ved også, at de beløb, det offentlige i henhold til den statsgaranti, man har givet over for bankerne, skal betale til pengeinstitutterne, bliver større og større år efter år. Vi ved, at det i 1980 var 108 mill. kr., og vi skønner – selv om man skal tage et sådant tal med forbehold – at tallet i 1984 vil være 245 mill. kr. Det må vi også tage i betragtning.

Det er kort sagt en helt uholdbar situation, og der er da heller ikke tvivl om, at det er omkring en gældssanering, kræfterne nu må

[J. K. Hansen]

sættes ind. Spørgsmålet er så: hvordan? Her vil jeg godt sige, at i den nuværende økonomiske situation bør vi simpelt hen være realistiske. Vi bør være så realistiske at erkende, at det ikke vil være økonomisk muligt at få de statsgaranterede banklån erstattet med rentefrie statslån her og nu. Det vil simpelt hen ikke være økonomisk muligt. Alene merudgiften til lån ved en sådan ændring – det har ministeren også nævnt her i dag – vil beløbe sig til omkring 2 mia kr. på årsbasis. Ydermere ville det ikke hjælpe de mange, der er inde i systemet; de vil fortsat hænge på den høje rente og den stadig stigende afdragsbyrde.

Der skal ikke være nogen tvivl om, at for socialdemokratiet er det et erklæret mål, at vi får de statsgaranterede lån væk, men vi må være realistiske og erkende, at de økonomiske muligheder ikke er til stede i dag.

Som en øjeblikkelig løsning må jeg derfor hilse ministerens forslag til den løsningsmodel, som ministeren er fremkommet med her i dag, velkommen som det, jeg vil kalde for en realistisk mulighed. Det er klart, at der er flere modeller, som vi kan tage frem, og jeg mener også, at disse modeller må afprøves. Vi må ganske simpelt have fantasien i brug for i den givne situation at bringe de bedste løsninger frem.

Tilsyneladende har de partier, der i 1974 støttede de statsgaranterede banklån, erkendt deres fejltagelse. Det kan vi herinde glæde os over, selv om man kan sige, at glæden hos de uddannelsessøgende nok må være ret så behersket. Men vi kan glæde os over det herinde, og jeg skal da opfordre til, at vi nu i fællesskab får løst op for de uddannelsessøgendes økonomiske problemer inden for de muligheder, der nu foreligger, og så samtidig kommer med et realistisk forslag til, hvorfra vi skal skaffe pengene. For det er bestemt nødvendigt. Hvis vi kan støtte forslagene, må vi også anvisne midlerne hertil.

Som en slutbemærkning vil jeg gerne anføre, at nok er det nødvendigt med en forbedret støtteordning, ingen tvivl om det, men vi må i vores iver efter at skaffe en sådan forbedring ikke glemme et andet vigtigt område. Jeg synes, det skal med her i dag, at det også er tvingende nødvendigt, at den uddannelsessøgende kan skaffe sig en bolig til en rimelig husleje. Også disse ting bør vi tage med i vores overvejelser.

Vi er som nævnt klar til at være med til en løsning i den retning, som ministeren har skitseret, og jeg skal opfordre alle andre til at være det samme.

Fogh Rasmussen (V):

Indledningsvis kunne der være grund til at slå fast, at mange uddannelsessøgendes økonomiske situation er utilfredsstillende. Det er ubestrideligt, at hvis en studerende overhovedet intet stipendium kan opnå, og hvis han eller hun optager maksimalt statsgaranteret studielån, så kan der i løbet af et normalt studieforløb blive oparbejdet en ganske betydelig studiegæld.

Men det er samtidig vigtigt at få udpeget den grundlæggende årsag til, at det forholder sig sådan. Årsagen er det høje renteniveau. Mange studerende rammes i økonomisk forstand af rentedøden, akkurat som mange unge, nyetablerede virksomhedsejere og husejere bliver det. Den høje rente er en svøbe, som i særlig grad rammer den unge generation, hvad enten det er unge under uddannelse, eller det er unge, der etablerer sig med virksomhed eller fast ejendom. Det er nødvendigt at fremhæve, at det socialdemokrati og den regering, som vi også her i dag har hørt have travlt med at ynke de uddannelsessøgende, samtidig er hovedansvarlige for miseren på grund af en fejlslagen økonomisk politik, som har drevet renten i vejret. Den hjælpsomhed over for de uddannelsessøgende, som socialdemokratiet har travlt med at bedyre, kan bedst sammenlignes med den situation, at man selv har fremkaldt en ildebrand og dernæst vil slås til ridder på at være med til at slukke den.

Nu har vi i dag hørt undervisningsministeren redegøre overraskende detaljeret for sine overvejelser om en gældssaneringsordning for færdiguddannede, men jeg forstod samtidig på undervisningsministeren – og det blev senere understreget af hr. J. K. Hansen – at regeringen og socialdemokratiet endnu ikke har afsluttet deres overvejelser, og at der i virkeligheden kan tænkes flere modeller. Alene på den baggrund kan man nok sige, at det er en temmelig vanskelig sag overhovedet at vurdere og tage stilling til i en debat som denne, hvor vi for første gang bliver præsenteret for disse tanker.

[Fogh Rasmussen]

At gældsbyrden for nyuddannede akademikere i visse tilfælde kan være tyngende, er altså en kendsgerning, men i den offentlige debat om de uddannelsessøgendes økonomiske forhold er der også blevet malet mange skræmmebilleder. Senest har Danmarks Jurist- & Økonomforbund offentliggjort beregninger over færdiguddannede akademikers studiegæld. Materialet viser eksempler med skyhøj studiegæld for studerende, der starter et studium i 1980 og afslutter studiet i 1987. Alt afhængigt af forudsætningerne varierer gælden i beregningerne mellem 175.000 kr. og 425.000 kr. i 1987, og tilbagebetalingsbyrden varierer mellem 2.400 kr. og 6.500 kr. pr. måned.

Samtidig er der fra undervisningsministeriet offentliggjort tal, som viser en stigning i omfanget af uerholdelige statsgaranterede studielån.

Der er nok grund til i den forbindelse at understrege, at der langt fra er tale om de voldsomme belastninger, som materialet fra Danmarks Jurist- & Økonomforbund overfladisk set lader formode. Det er nemlig en meget alvorlig fejl ved dette materiale, at der ikke er taget hensyn til virkningen af rentefradrag og inflation. Begge dele er med til at reducere den reale gældsbyrde, og hvis disse forhold var taget i betragtning, ville byrden være kraftigt reduceret.

Hvis vi sammenligner udviklingen i stipendieydelsen til uddannelsessøgende med lønudviklingen i samfundet og udviklingen i sociale ydelser, vil vi se, at der er sket en meget markant forbedring for de uddannelsessøgende i de senere år. Fra støtteåret 1976-77 til støtteåret 1980-81 er det maksimale stipendium til udeboende studerende på 22 år og derunder blevet næsten fordoblet. I samme periode er priser og lønninger kun steget med godt 50 pct. Der er altså overhovedet ingen tvivl om, at relativt, forholds-mæssigt, er de uddannelsessøgende, der kan opnå stipendium, blevet bedre stillet.

Når det alligevel af mange uddannelsessøgende opleves som en forringelse, skyldes det bl.a., at regeringen har indskrænket det antal studerende, som overhovedet kan opnå stipendium. Ikke mindst socialindkomsten har medvirket til at drive mange studerende ud i stor låntagning på grund af afhængigheden af forældrenes socialindkomst.

Vi befinder os i øjeblikket i det første stot-teår under den forbedring af Statens Uddannelsesstøtte, som SV-regeringen vedtog i 1979. Det er, som om det i den offentlige debat er blevet overset, at der med denne ændring skete en forøgelse af det samlede stipendiebeløb med næsten en tredjedel. Der skete også en række andre forbedringer. Grænsen for forældreafhængighed blev sat ned fra 23 til 22 år, diskriminationen over for gifte studerende blev fjernet, afhængighe-den af ansøgerens egen formue blev formind-sket, og afviklingstiden for statsgaranterede studielån blev forlænget. Det er ikke sådan, at venstre stiller sig tilfreds med disse forbedringer. Allerede ved vedtagelsen af disse ændringer i 1979 fremsatte venstre ønske om flere forbedringer, bl.a. en yderligere nedsæt-telse af grænsen for forældreafhængigheden.

Det ville da være så nemt bare at gøre som visse andre partier, nemlig kræve endnu flere penge til en bedre uddannelsesstøtte. Men vi kan lige så godt sige det klart og tydeligt: der er ikke penge i statskassen til kraftige forbedringer af uddannelsesstøtten. Midler til de forbedringer, der skal gennem-fores, må skaffes ved en bedre udnyttelse af de ressourcer, som i dag er til rådighed.

I den forbindelse kunne jeg passende min-de om et af de forslag, venstre har fremsat gentagne gange – ved alle lejligheder, hvor vi har haft mulighed for det. Det drejer sig om at mindske det uddannelsesspild, som fore-kommer i forbindelse med dobbeltdækning af uddannelser, hvor man stiller som betin-gelse for at gennemføre én uddannelse, at man har taget en forudgående uddannelse. Ved en reduktion af omfanget af denne dob-beltdækning, af dette uddannelsesspild, vil der kunne blive adskillige millioner kroner til rådighed til en forbedring af uddannelses-støtten.

Vi vil altså gerne være med til forbedrin-ger inden for den ramme, der er til rådighed i dag, og i den forbindelse vil jeg gerne frem-hæve tre forhold. For det første er det for venstre et grundlæggende princip, at Statens Uddannelsesstøtte skal indeholde et låneele-ment, fordi vi betragter uddannelse som en fornuftig investering. For det andet ser vi gerne de uddannelsessøgendes afhængighed af forældrenes økonomiske forhold reduce-ret. For det tredje skal uddannelsesstøtten under den såkaldte højskoleordning forbed-

[Fogh Rasmussen]

res. Venstre har ved flere lejligheder efterlyst en forbedring af uddannelsesstøtten til eleverne under højskoleordningen. Der har sidet et udvalg og arbejdet med den sag, og jeg vil gerne afslutningsvis spørge ministeren, hvilke planer hun har for uddannelsesstøtten på højskoleområdet.

Venstre er altså åbent over for sådanne forbedringer af de uddannelsessøgendes økonomiske forhold, som kan gennemføres ved en mere effektiv udnyttelse af de eksisterende økonomiske ressourcer.

Eva Møller (KF):

Det problem, vi skal behandle i dag, er i virkeligheden ikke de studerendes og de nyuddannedes alvorlige økonomiske problemer, for disse problemer er jo i virkeligheden blot et symptom på det virkelige problem, nemlig at Danmark er inde i en alvorlig økonomisk krise, en krise, som regeringen ikke formår – eller i hvert fald ikke hidtil har formået – at løse. Derfor arbejder vi med et rekordhøjt renteniveau, der er til skade for alle i dette land, ikke bare for de studerende og de nyuddannede, der har investeret i deres egen uddannelse, men for alle, der har optaget lån for at investere, det være sig i landbrug, fiskeri, industri, erhverv, fast ejendom el. lign.

Når vi taler om renteniveau, er det værd at bemærke, at indtil 1960 havde renteniveauet ikke været over 5 pct., og indtil 1976 havde renteniveauet, bortset fra en enkelt undtagelse, ikke været over 10 pct. Den udvikling, som vi har i øjeblikket, skyldes altså regeringens fejlslagne økonomiske politik, som vi nu alle må bøde for. Det er et generelt problem, et alment og et omfattende problem, og løsningen bør derfor også være generel, ved en gennemgribende ændring af den økonomiske politik og ikke ved ambulancetjeneste til snart den ene, snart den anden gruppe i samfundet, for så bliver resultatet jo blot, at vi alle skal modtage støtte fra hinanden.

Det følger af det lige sagte, at vi fra konservativ side ikke i den øjeblikkelige økonomiske situation, hvor finanslovunderskuddet skønnes i indeværende år at blive ca. 27 mia kr., kan medvirke til ordninger, der vil koste det offentlige flere penge. Men vi er meget positivt stemt over for ændringer, som kan

udnytte de allerede bevilgede penge på en bedre måde.

Ved at se på årets finanslov vil man kunne konstatere, at der er bevilget 1.068,4 mill. kr. til stipendier og ca. 70 mill. kr. til tilbagebetaling af misligholdte statsgaranterede studielån. Ser vi på skønnene for de kommende år vil vi konstatere, at navnlig beløbet for de misligholdte statsgaranterede studielån vil stige, idet det skønnes i 1984 at blive 245 mill. kr., mens stipendierne kun skønnes at stige til 1.118,6 mill. kr. Hvis vi derfor inden for den eksisterende ramme skal søge at løse problemet, er det rimeligt, at vi først af alt betragter de statsgaranterede lån.

I den forbindelse kan det også bemærkes, at mens leveomkostningerne for en studerende skønnes at være 30.000 kr., kan man i øjeblikket højst få 17.100 kr. som stipendium. Resten skal man enten tjene eller låne. Det vil sige, at man skal skaffe sig på anden vis end stipendier ca. halvdelen af sin indtægt. Når det tillige bemærkes, at det kun er en del af de studerende, der kan modtage stipendier, fordi resten ikke er berettiget til det, enten på grund af deres egne eller på grund af deres forældres økonomiske forhold, er det klart, at en eventuel ændring bør koncentrere sig om de statsgaranterede lån.

I retsforbundets forespørgsel indgår spørgsmålet, om man vil være indstillet på at lade de statsgaranterede banklån overgå til statslån. Lad mig sige det helt klart, at det ser vi os i den nuværende økonomiske situation ikke i stand til. Det er dog en urimelig tanke, at staten skal ud at låne penge for derpå at videreudlåne de samme penge.

Vi er fra konservativ side indstillet på at lade ordningerne med de statsgaranterede banklån fortsætte, men vi kunne ønske os at gøre disse lån rentefrie i studietiden og til gengæld herfor fuldstændig afskaffe stipendierne. En sådan ordning vil have den positive virkning, at alle studerende bliver uafhængige af forældrenes indtægt og formue. Dette gælder i øjeblikket kun for studerende over 22 år, hvilket vi finder harmonerer dårligt med en myndighedsalder på 18 år.

Hvis vi betragter situationen, som den er i øjeblikket, vil der være økonomisk balance i forslaget, idet stipendierne som sagt udgør 1.068,4 mill. kr. og de statsgaranterede lån udgør godt 6 mia kr., hvilket med en rentesats på 15 pct. giver en rentetilskrivning på

[Eva Møller]

ca. 930 mill. kr. hvoraf endda kun en del er renter, der tilskrives i studietiden. Men selvfølgelig er det helt utopisk at tænke sig, at det, at studielånene vil blive rentefrie, ikke samtidig vil bevirke en betydelig forøgelse af lånoptagelsen. Hvis man tænker sig, at samtlige studerende vil optage lån, vil det som nævnt af undervisningsministeren betyde en årlig merudgift på 2 mia kr. Disse penge har vi desværre ikke, hvorfor det må være rimeligt at ændre på forudsætningerne. Vi har således overvejet, om man kunne nedsætte lånebeløbet fra de 30.000 kr., som vi mener dækker de rimelige leveomkostninger, til 20.000 kr. eller 25.000 kr. Man kunne også ændre rentelettelsen i studietiden, således at den måske kun blev på 50 pct. i stedet for 100 pct.

Vi har desværre ikke fået regnet alle disse modeller igennem, men vi er indstillet på at søge at fremskaffe tal for det, da vi som sagt ønsker en ordning, som holder sig inden for det allerede bevilgede beløb. Jeg kan dog sige, at vi har beregnet, at hvis man i 6 år hvert år tager et banklån på 30.000 kr. – hvis vi forudsætter, at renten er 15 pct. p.a., og at man tilbagebetaler over 15 år – vil det med rentetilskrivning betyde en månedlig ydelse på ca. 4.000 kr. Betaler staten halvdelen af renten i studietiden, kan den månedlige ydelse nedsættes med ca. 850 kr. Betaler staten det fulde rentebeløb i studietiden, kan den månedlige ydelse nedsættes med yderligere 600 kr., dvs. til ca. 2.550 kr. om måneden, hvilket i hvert fald er et rimeligere beløb end de 4.000 kr., som det bliver, hvis ordningen er, som den er i øjeblikket.

Når vi fra konservativ side ikke kan gå ind i nogen ordninger, der ændrer den økonomiske fordeling, betyder øgede udgifter, skyldes det, at det skønner vi ikke er rimeligt i dette land. Den rimeligste ordning vil være en ændret økonomisk politik, som for alle i dette land, uanset hvad de har investeret i, betyder en sænkning af renten.

Jeg vil gerne sige, at vi har også overvejet, hvorvidt man f.eks. kunne forestille sig at tilbyde de studerende rabatkort eller frikort til offentlige transportmidler ud over uddannelsesstøtten. Vi kunne herved forestille os, at en del flere studerende kunne blive boende hjemme, og muligvis kunne man udnytte en ledig og dermed billigere værelseskapacitet længere borte fra de traditionelle uddan-

nessteder. Heller ikke dette har vi beregnet, men vi mener, det er ting, som bør indgå i debatten, for at man på alle måder kan søge at gøre de studerendes økonomiske situation bedre.

Halvgaard (FP):

Det er naturligt, at de forskellige partier har ønskesedler, som de hver især arbejder på at få honoreret. I weekenden har to partier holdt landsmøde og gav her udtryk for løfte og tilsagn om en bestemt politik. Således ønskede kristeligt folkeparti bl.a. u-lands-hjælpen oget, og SF ønskede overhovedet ingen besparelser inden for den offentlige sektor. Flere faglige organisationer og interessegrupper har i de seneste måneder strejket og stillet krav om forbedring af løn- og arbejdsforhold.

Nu behandler vi i dag en forespørgsel fra Danmarks retsforbund, der finder anledning til at gøre sig bemærket og populært blandt de uddannelsessøgende ved at tage deres problemer op til debat. Det er en særdeles smuk tanke, som partiet nok redder sig nogle stemmer på ved de kommende valg. Det er blot uforvarsomt at fremkomme med sådanne forslag, når alle ved, at statskassen er tom, og når alle ved, at enhver forøgelse af statens udgifter alene skal betales af et erhvervsliv, som i forvejen er presset til det yderste af skatter og afgifter og betalingsvanskeligheder, og som i vidt omfang må afskedige arbejdskraft, fordi det alt for høje omkostningsniveau gør det ude af stand til at konkurrere.

Fremskridtspartiet erkender i lighed med andre partier, at der er store problemer også for de uddannelsessøgende, men årsagen er rod i planlægningen af uddannelserne og manglende forudseenhed. Planlægningen burde, som fremskridtspartiet gang på gang har påpeget, være foretaget på den måde, at det offentlige havde gjort behovet for de forskellige uddannelser op og meddelt de vordende studerende, hvordan deres fremtidschancer på den baggrund tegnede sig.

Den manglende forudseenhed kommer til udtryk ved, at man ikke har drømt om, at det på et tidspunkt kunne blive nødvendigt at bremse op, skønt det må være meget klart, at der er en overgrænse for, hvor mange f.eks. akademikere samfundet har brug for.

[Høivgaard]

Målet har gennem årene været det rent kvantitative, dvs. flest muligt. Det skulle selvfølgelig have været det rigtige antal i den rigtige blanding efter samfundets behov, som fremskridtspartiet foreslog, da man gennemførte adgangsbegrænsning i sin tid. Udviklingen bekræfter således, at man ikke kan lade universiteter og andre læreanstalter styre sig selv. De skal styres ud fra et samfundshensyn, og de burde have været styret på en sådan måde, at vi ikke havde fået og får et proletariat af arbejdsløse akademikere.

En stor del af investeringerne i uddannelsessektoren har været fejlinvesteringer, hvilket de uddannelsessøgende kommer til at betale med arbejdsløshed og en formidabel uddannelsesgæld.

De uddannelsessøgendes økonomiske forhold kan kun forbedres ved en omprioritering af de midler, der tilflyder uddannelsessektoren. Der må gennemføres en væsentlig reduktion af tilgangsrammen for en række universitetsstudier, samtidig med at uddannelsesstøtten fordeles på færre studerende.

Nu gav undervisningsministeren tilsagn om at ville tage et initiativ med henblik på en forbedring af uddannelsesstøtten, når der forelå en afklaring af økonomien. Jeg vil gerne spørge undervisningsministeren, hvornår ministeren forventer en sådan afklaring.

Marianne Bentsen-Pedersen (SF):

Jeg synes, det er rørende at høre de to borgerlige partier venstre og konservative stå her og beklage sig over renten. Jeg er enig i, at renten er for høj. Jeg synes bare ikke, det lige er det, denne sag drejer sig om. Renten er medvirkende i denne situation, naturligvis, men jeg synes nok, det er at lægge det ansvar fra sig, som man har påtaget sig i 1975. Det er dog de borgerlige partier i dette folketing, der har lavet grundlaget for den uddannelsesstøtte, vi har for øjeblikket. Havde man ikke omlagt lånene fra statslån til statsgaranterede banklån, var vi ude over problemet med den høje rente – i denne forbindelse i hvert fald.

Det, man lavede i 1975, har selvfølgelig bevirket, at en masse unge mennesker er kommet i klemme. For det andet har det bevirket, at mange unge ikke tør bevæge sig ind i uddannelsessystemet, fordi de gældsfor-

pligtelser, de derved pådrager sig, bliver uoverskuelige.

Men også for de nyuddannede, som kommer ud med en begyndelsesløn, som ikke engang for akademikere er særlig høj, i hvert fald ikke når gælden tages i betragtning, kan det være vanskeligt at begynde på et liv, som skulle ligne de andres, deres jævnaldrendes, fordi man skal have en bolig, som er utrolig dyr, man skal etablere sig, og man skal måske endda have børn. Med de priser, der er på daginstitutionspladser, hvis man overhovedet kan få nogen, og med de boligpriser, vi har, er det klart, at også relativt højtlonnede akademikere er nødt til at stille lønkrav.

Situationen er naturligvis endnu værre, hvis man efter en endt uddannelse ikke kan få noget arbejde. Det er da muligt, at man kan få sin tilbagebetaling udsat, men renterne løber stadig væk på, og forpligtelsen er der stadig væk, selv om staten overtager gælden, så det kan være umuligt at tilbagebetale en studiegæld, om så man har et helt liv til det.

Da staten kautionerer for lånene, må staten tilbagebetale nogle af dem, når de nyuddannede ikke kan gøre det. Man regner med, at der i 1984 skal tilbagebetales 284 mill. kr. Men det er ikke den eneste udgift, staten har i forbindelse med den nye lov om uddannelsesstøtte. Med den rente, som har været så rigeligt diskuteret, bliver gælden selvfølgelig stor for de færdiguddannede, men fradraget kan hjælpe lidt på det. Det betyder imidlertid, at det bliver staten, der skal betale bankerne deres skyhøje renter.

Det er selvfølgelig svært at skønne over, hvor mange penge det drejer sig om om året, men Dansk Magisterforening har skønnet, at tallet ligger i størrelsesordenen 5 mia kr., som staten hvert år får mindre ind i skatteprovenu, og som altså tilfalder bankerne.

Studiestøtten har ikke kun givet problemer for de studerende og de færdiguddannede. Det er ikke kun et privat problem, der her er tale om. Det må være et samfundsproblem, når så mange unge ikke vover sig ind i et uddannelsessystem. Det må være et samfundsproblem, når så mange nyuddannede – og mange af dem unge børnefamilier, som også rammes på så mange andre måder – ikke kan føre en bare nogenlunde rimelig tilværelse, fordi de ved siden af alle deres andre høje udgifter slås med den store studi-

[Marianne Bentsen-Pedersen]

egæld. Det er et samfundsproblem, at mange unge ikke har arbejde efter endt uddannelse. Det betyder igen, at de ikke kan tilbagebetale deres studiegæld. Det er selvfølgelig også et samfundsproblem, at staten mangler milliardbeløb i skatteprovenu. Om det så også er et samfundsproblem, at bankerne er nogle af de virksomheder, der tjener fedt på dette her, skal jeg overlade til den enkelte at vurdere.

Men hvad skal vi så gøre ved den misere, som de borgerlige har bragt os i i 1975? SF har stillet tre forslag på området, et SU-forslag, et forslag om gældssanering og et forslag om boligydelse til unge under uddannelse, og jeg kan forstå på debatten, at socialdemokratiet meget støtter de tre forslag, vi har fremsat.

Men det er klart, at vi ikke kan rette op på den misere, som de borgerlige har bragt os i, fra den ene dag til den anden, og slet ikke hvis det ikke må koste penge her og nu. Jeg mener, vi først må hjælpe dem, der er i klemme ved den høje rente, og de må hjælpes som landmændene gennem en gældssanering.

Vi har som sagt stillet et forslag på området, og det forslag betød ikke, at det offentlige skulle have flere udgifter; det kostede ikke det offentlige noget. Vi mente, man skulle tage pengene dér, hvor de var gået hen i sin tid, nemlig hos bankerne. Vi har foreslået, at man skulle ophæve pengeinstitutternes adgang til henlæggelse til investeringsfond; det ville give nogenlunde det beløb, som de uddannelsessøgende har lagt i bankerne i denne forbindelse. Men det gik regeringen og de borgerlige for nær: bankerne er fredede, de skal bare fortsætte med de gunstige muligheder, der øger deres i forvejen store indtægter. Men kan man finde pengene andre steder, er vi da stadig væk villige til at se på en gældssaneringsordning.

Vi mener også, at de, der er i uddannelsessystemet, må hjælpes, så de ikke kommer i samme situation som de færdiguddannede. Der må skabes bedre finansieringsmuligheder for studierne. Vi ser helst, at det bliver i form af en studieløn, men vi vil meget gerne diskutere overgangsordninger, der bygger på øgede stipendieandele og med supplerung af statslån.

Studielønnen koster kun noget i en overgangsperiode; det vil jeg gerne belyse med et eksempel fra Dansk Magisterforenings blad

20. marts 1981. Dér har man et eksempel med en lånoptagning på 70.000 kr. Den studerende skal i alt tilbagebetale 250.000 kr. Den studerende kan i en tiårsperiode trække 180.000 kr. fra, hvilket betyder, at staten får et mindreprovenu i skat på 90.000 kr. Det er altså billigere for staten på forhånd at give den studerende de 70.000 kr., end det er, at den studerende kan trække alle renterne fra: staten ville spare 20.000 kr. Samtidig ville den studerende spare 160.000 kr., som skal indbetales til bankerne.

Derfor vil jeg sige til de borgerlige: lad være med at lade, som om dette her ikke kan lade sig gøre, fordi man ikke har penge til det. Det, I i virkeligheden i denne situation beskytter, er bankerne og deres store indtjening.

Til regeringen og socialdemokratiet vil jeg sige, at jeg er enig i, at vi i den givne situation skal være realistiske – hvornår skal vi ikke være realistiske? – men jeg mener, der er realistiske muligheder for at afbøde de problemer, vi står i, og jeg synes efterhånden, at vi og de studerende er ved at blive kvalt af velvilje, uden at der egentlig sker noget på området.

(Kort bemærkning).

Bertel Haarder (V):

De tal, fru Marianne Bentsen-Pedersen refererede, er korrekt blevet korrigeret af ministeren, bl.a. fordi de ikke tager hensyn til, at lønningerne til den tid vil være større.

Hvad angår bankernes såkaldt enorme profitter, kan jeg oplyse, at de kunne tjene betydelig mere ved at købe statsobligationer. De går alene ind i dette for at skaffe sig kunder til senere brug, og ikke fordi de tjener på de studerende.

Ole Vig Jensen (RV):

Jeg vil gerne med det samme sige, at vi fra radikal side er rede til at medvirke til en forbedring af de uddannelsessøgendes økonomiske vilkår, herunder ikke mindst i forhold til de økonomiske forpligtelser, som i dag kommer til at hvile på de grupper af færdiguddannede, der har været tvunget til som den eneste mulighed at optage betydelige statsgaranterede bank- og sparekasselån.

Det er allerede sagt af flere – vist næsten af alle – ordførere, at den voksende gælds-

[Ole Vig Jensen]

byrde netop for disse grupper er uacceptabel. Men jeg vil gerne minde om, at vi fra radikal side allerede i 1979 i forbindelse med gennemførelsen af det, man kaldte første fase af en forbedring af de uddannelsessøgendes forhold, stillede et ændringsforslag ved trædebehandlingen, som skulle bemyndige undervisningsministeren til sammen med økonomiministeren at aftale med Nationalbanken og banker og sparekasser en maksimalrente i forbindelse med udlån til uddannelsessøgende. Forslaget blev ikke vedtaget dengang; jeg kan huske, at ministeren udtrykte sympati for forslaget, men vi kom ikke videre.

Jeg mener, det havde været rigtigt at gennemføre den pågældende idé dengang, og det havde så også i dag været nemmere måske på et tidligere tidspunkt at være gået ind med en rentestøtte for at afbøde de værste virkninger af det meget høje renteniveau igennem de senere år. Det er vel nok en mulighed, som vi ikke kan eller skal benytte os af nu. Jeg har sympati for de tilkendegivelser, der er kommet fra ministerens side, om at gå ind i en eller anden form for gældssanerung for disse mest udsatte grupper.

Men jeg synes også, det er nødvendigt, at vi grundlæggende gør os overvejelser om, hvordan vi vil indrette uddannelsesstøtten for fremtiden. Vi har tidligere også givet udtryk for, at vi gerne vil være med til delvis at ændre statsgaranterede bank- og sparekasselån til statslån. Jeg tror ikke på det, som retsforbundet her har givet udtryk for: at vi uden videre kan tage den beslutning at gå fra statsgaranterede bank- og sparekasselån over til statslån, men en kombination kan måske være en første fase til at rette op på forholdene.

Jeg mener i hvert fald, at skal vi gå til statslån alene, må vi gøre os overvejelser om, hvordan tilbagebetalingen skal foregå. Vi har fra radikal side sympati for en indeksreguleret tilbagebetaling, vel også for en indtægtsbestemt, indtægtsrelateret, tilbagebetaling. Jeg tror i hvert fald, det er nødvendigt, at vi gør os sådanne overvejelser, hvis vi skal ændre uddannelsesstøtten.

Jeg håber, at ministeren i sommerens løb frem mod næste folketingssamling vil gøre sig overvejelser også i denne retning, sådan at vi kan få et rimeligt godt beslutningsgrundlag på et senere tidspunkt.

Jeg vil også i dag henvise til det udvalgsarbejde, vi fik sat i gang i forbindelse med majaftalerne i 1980, hvor vi nedsatte en arbejdsgruppe mellem 3 ministerier, som skulle se på støtteforholdene og lønforholdene for de 18–25-årige. Det var et embedsmandsudvalg, der blev nedsat, og det er kun regeringen og de enkelte fagministerier, der kender resultatet af arbejdet. Vi andre har endnu til gode at blive orienteret om resultatet af dette arbejde. Jeg har i hvert fald forventninger i den anledning til, at det skulle være muligt at kanalisere nogle af de mange passive penge, der i dag bruges til støtte for unge, over i en mere aktiv indsats i forbindelse med uddannelse. Jeg går ud fra, at man arbejder videre med den sag, sådan at vi på et senere tidspunkt måske ad den vej vil kunne skaffe midler til uddannelsesstøtte.

Ministeren har i dag sagt – og det synes jeg er klogt – at hun ikke har lagt sig fast på nogen bestemt løsning; der er her givet en idé til, hvordan det kunne lade sig gøre, men flere muligheder står åbne, og ministeren vil se på forskellige modeller. Vi er fra radikal side tiltalt af, at ministeren forbereder et sådant udspil til næste folketingssamling og gerne sådan, at det vil kunne få virkning fra august 1982, altså det nye uddannelsesar.

Mimi Jakobsen (CD):

Ingen af de hidtidige ordførere i dag har vel draget situationens og problemets alvor for de studerende i tvivl, og jeg vil starte med at sige, at det gør vi sandelig heller ikke i CD. Men ministeren sagde, at kernen i sagen er penge, og det har ministeren evig ret i. Det er ud fra den betragtning, jeg vil være i stand til at holde en meget kort tale i dag, for problemet er jo, at sympati har vi vel alle, men hvad har vi at have den i?

Vi har i CD også arbejdet med disse tanker – vi har i øjeblikket to udvalg siddende – men det viser sig altså, at hver gang de kommer med en virkelig god løsning, er det noget i milliardklassen, og derpå bliver udvalget sendt tilbage igen med besked på, at den går nok ikke, så der er vel også håb om, at man ad den vej efterhånden får skåret ned på det til et niveau, som vi ved kan lade sig gøre.

Jeg synes, at det alvorligste ved problemet sådan set ikke er de studerendes forhold, me-

[Mimi Jakobsen]

den de læser. Der er problemer nok, og nogle er også urimelig hårdt ramt, men jeg tror nok, der er en almindelig forståelse også langt ind i de studerendes kredse for, at medens man læser, må man leve på en pind et par år og kan ikke få opfyldt de behov, man har.

Jeg synes, problemet virkelig ligger i, at man i så lang tid, efter at man har fået sin uddannelse, efter at man skulle begynde at etablere sig og kunne trække vejret og har fået sig et job, hvis man har været så heldig at få det, stadig væk er hårdt spændt for og i mange tilfælde ikke vil være i stand til hverken at stifte familie eller i øvrigt bare at opretholde en nogenlunde rimelig tilværelse; det er det, der er problemet.

Jeg mærkede mig, at hr. Alfred Hansen ikke havde ladet min bemærkning til Week-endavisen finde nåde for sine øjne, og det er muligvis, fordi den ikke passede så godt i hr. Alfred Hansens kram. Men jeg vil gerne gentage den i dag så ordret, som jeg nu husker den. Den lyder, at centrum-demokraterne vil være med til alle de forbedringer, der overhovedet kan lade sig gøre inden for de løbsrammer, der er realisable med den økonomiske politik, vi i øvrigt må fore, som ikke er spor behagelig.

Jeg vil gerne sige til de partier, der ikke har siddet i spareforhandlinger, som vi nu har gjort det i et år: tag nu og tøv lidt, tag nu og vær lidt forstående over for, hvad det er for et problem, vi har med at gøre! Man kan udmærket udmønte store statslige besparelser ved at sætte 9 mia kr. om på budgetreguleringskontoen og så sige: nå ja, men vi har jo foreslået besparelser på 9 mia kr. Den er vældig god, og det kan vi alle sammen – vi kan såmænd også sætte det dobbelte derom – men når man skal forsøge at sidde og udmønte million for million i løbet af et år, må man altså have mig undskyldt: så har jeg ikke meget andet end et skuldertræk tilovers for dem, der tror, at problemet kan løses med et knips med fingrene; det er for nemt, det dér.

Ministerens forslag om gældssanering vil vi meget gerne gå positivt ind på. Vi har ikke hørt så forfærdelig meget om det, selv om det er rigtigt, at ministeren har givet svar til uddannelsesudvalget. Vi vil også gerne grave dybere i det, men det bliver igen inden for

nogle temmelig beskedne økonomiske rammer, må jeg sige.

Det er et tovtrækkeri og et puslespil, hver eneste gang der skal findes penge til hvilket som helst formål, og statens kasseunderskud ser jo ikke for lovende ud. Derfor kan det ikke nytte noget, at man forsøger at sætte forventningerne for højt.

Det har jo ikke skortet på interne og gensidige bebrejdelser med hensyn til, hvem der nu er skyld i dette problem: på den ene side er det de borgerlige, for de vedtog loven i 1975, på den anden side er det som sædvanlig regeringens uansvarlige økonomiske politik, og den er næsten ikke til at stå for.

Må jeg erindre om, at det inden for det sidste år er lykkedes at få sat diskontoen ned 2 gange med 2 pct., hvor den stik modsatte udvikling faktisk viste sig året før, hvor vi havde en SV-regering, som dog var en halvt borgerlig regering. Det er ikke så nemt. Jeg vil ikke dromme om at bebrejde SV-regeringen de temmelig kraftige diskontoforhøjelser, som kom dengang, men lad nu være med, hver eneste gang vi står over for et problem, bare at slå ud med hånden og sige: det er regeringens uansvarlige økonomiske politik, der er skyld i det hele!

Jeg vil gerne spørge fru Eva Møller, hvad fru Eva Møller har tænkt sig at gøre ved den amerikanske, den franske og den tyske rente, for kan vi få et svar på det, så tror jeg, vi er nået meget videre, og så tror jeg også, vi har håb om at løse dette problem.

Derfor vil jeg sige: vi har stadig væk sympatien; vi erkender i allerhøjeste grad problemets alvor og dets omfang, og vi er også meget åbne for nogle muligheder for at løse det delvis lidt efter lidt, men vi vil ikke bilde nogen ind, at dette problem kan løses på én gang, for det kan det ikke. Men lad os begynde; vi vil meget gerne drøfte det også med ministeren.

Steen Folke (VS):

For 2 år siden fik vi den nye lov om Statens Uddannelsesstøtte. Loven var stærkt opreklameret, og forud var gået et såkaldt omfattende udredningsarbejde i det centrale uddannelsesråd. Nu skulle der tages hul på problemerne for alvor, og loven skulle følges op af senere etaper osv.

[Steen Folke]

Hvad er der så sket siden lovens vedtagelse og ikrafttræden den 1. august 1980? Aldrig har der været så stærk kritik af en lov; langt ind i de borgerlige medier, ja, selv helt op i regeringen, har man af og til erkendt, at der er kolossale problemer med loven og med de uddannelsessøgendes fortvivlede økonomiske situation.

I 1975 var det venstre og de borgerlige partier, der afskaffede statslånene, og både ministeren og hr. J. K. Hansen har i dag gjort opmærksom på, hvordan de advarede dengang og var modstandere af det. Men jeg synes, regeringen og socialdemokratiet forholder sig yderst dobbeltmoralisk i denne sag, for samtidig med at man bebrejder de borgerlige partier, at de afskaffede statslånene og gik over til alene at finansiere uddannelsesstøtte med banklån, står ministeren her og forklarer, hvordan det vil være helt uansvarligt, hvordan det er helt umuligt at forestille sig, at man skulle kunne genindføre statslånsordningen.

Ja men hvad nu, hvis det var lykkedes at forhindre de borgerlige dengang i at afskaffe statslånene? Hvor var vi så henne? Skal man ikke i virkeligheden takke de borgerlige for, at de gjorde det beskidte arbejde? Jeg synes, det må være logikken i regeringens holdning.

Regeringen fik lov at køre frihjul dengang og stemme imod. I virkeligheden mener man, at det af statsfinansielle grunde var det eneste ansvarlige, der blev gjort: ministeren stod og forklarede om de milliarder, det ville koste. Ja, det ville det vel også koste, hvis det ikke var lykkedes nogen sinde at afskaffe statslånsordninger. Derfor synes jeg, regeringens og socialdemokratiets holdning er dobbeltmoralisk.

I 1979 var det SV-regeringen, der stod for den nye lov. Det blev ikke bedre af, at socialdemokratiet kom med ved den lejlighed. Den nye lov er på flere punkter udtryk for direkte tilbageskridt og forværringer: øget banklåntagning, forøgede gældsforpligtelser, bortfald af muligheden for bistandshjælp i sommerperioden og en række opstramninger og forstærkede sanktioner over for de studerende.

VS kritiserede alle disse forhold allerede ved lovens behandling her i tinget, og i sidste samling fulgte vi det op ved sammen med SF at fremsætte et konkret beslutningsforslag til en virkelig reform af uddannelsesstøtten; det

var B 119 af 25. marts 1980. Der var ikke nogen reel tilslutning til forslaget her i salen, men der var til gengæld nok af lunken velvilje og en masse snak om, hvor skidt de uddannelsessøgende har det, ligesom man fandt, at der måske var enkelte spændende detaljer i forslaget, som man i øvrigt ikke har gjort noget som helst ved siden.

Vi har ikke fundet det umagen værd at genfremsætte forslaget i denne samling og få den samme gang hælden-vand-ud-af-ørerne, som jo kan drukne alt i velvilje, og ingenting sker der.

SF har så på egen hånd forsøgt sig med et meget modereret og spagfærdigt forslag til løsning af nogle af gældsproblemerne, nemlig forslaget til folketingsbeslutning om gældssanering for nyuddannede, nr. B 36, som der til dato heller ikke er kommet noget ud af.

Der er i dag to slags tabere blandt de unge i samfundet: der er dem, der ikke får mulighed for at komme ind på en uddannelse, og der er dem, der kommer ind på en uddannelse. De første, som vel stadig er dem, der har det værst, bliver holdt ude fra uddannelserne gennem adgangs begrænsninger, dårlig økonomi og social baggrund i almindelighed m.v. De bliver henvist til arbejdsløshed, til bistandshjælp; de må slet ikke studere, hvis de fortsat skal kunne oppebære understøttelse.

Så er der den anden gruppe tabere, altså dem, der kom igennem nåleøjet, som måske har det lidt mindre slemt, eller som måske får en stakket frist, selv om deres trængsler begynder dagen efter, at de er optaget på uddannelsen: stigende udgifter til mad, bøger, bolig, faldende værdi af uddannelsesstøtten, hvis de da overhovedet kan få noget på grund af forældres eller deres egen indtægt.

Uddannelsesstøttens realkøbekraft er faldende, og de uddannelsessøgendes situation påvirkes jo også af den generelle krisepolitik, stigende afgifter, nedskæringer, og stipendieandelen udgør en stadig mindre del af finansieringen af deres leveudgifter.

Låneandelen optrappes, og hvis man forsøger at holde låneandelen nede, må man tage øget erhvervsarbejde, hvis man kan få noget i disse arbejdsløshedstider, eller tage job fra andre – måske acceptere dårlige og underbetalte job.

[Steen Folke]

Studierne strammes op; de faktiske studietider bliver længere, bl.a. på grund af erhvervsarbejdet, og alt imens tikker taxameteret: de store gældsbyrder, som jo nu udelukkende består af de dyre banklån, og den høje rente giver nogle gevaldige tilbagebetalingsproblemer.

Danmarks Jurist- & Økonomforbunds eksempler har andre ordførere været inde på. Der har været rejst kritik af eksemplerne, fordi man ikke har taget højde for rentefradragsfordelen, men det rører dog ikke ved hovedkonklusionerne, som ligger helt i forlængelse af konklusioner fra rådet for uddannelsesstøttens skrivelse af 30. august 1979, undersøgelser fra Københavns universitet og flere andre undersøgelser.

Det er kolossale gælds- og rentebyrder, der kan blive tale om, især efter den nye lov, det nye system. Allerede i dag er der jo problemer med misligholdelse af lån; staten må træde til. I 1976 var der tale om 31 mill. kr. Dette beløb var fordoblet i 1978 til 68 mill. kr., og man har forventet, at beløbet i 1983 vil blive 341 mill. kr. Dette beløb er snarere kraftigt undervurderet og vil formentlig blive langt større, når virkningerne af den nye lov har sat sig fuldt igennem.

Folk kan ganske enkelt ikke betale de kraftige gældsbyrder tilbage og slet ikke i en situation, hvor der er stor arbejdsløshed for de færdiguddannede. Men det er altså efterhånden kolossalt store beløb, der er tale om, og man kan vel godt tillade sig at konkludere, at hele systemet med Statens Uddannelsesstøtte reelt er brudt sammen.

VS' krav og alternativ er klart nok og bygger på en støtte til de uddannelsessøgendes egne krav og egne kampe. Det langsigtede mål må være en egentlig uddannelsesløn. På kortere sigt genindførelse af de rentefri statslån, gradvis forhøjelse af stipendieandelen, et rådighedsbeløb på 35.000-40.000 kr. til de uddannelsessøgende nu, dyrtidsregulering af støtten, gældssanering for dem, der nu står med en uoverskuelig gæld, og frihed for gældsbetaling under arbejdsløshed, som vi skitserede det i det beslutningsforslag, vi fremsatte sammen med SF. Vi vil støtte aktiviteter, som kæmper i den retning blandt de uddannelsessøgende.

Dem, der taler om socialnassere og overbudspolitik osv., vil jeg henvise til, at de ud-

dannelsessøgende i dag betaler mere i skat, end de får i SU.

Til slut vil jeg stille et par konkrete spørgsmål til undervisningsministeren. I ministerens svartale i dag blev der kun stillet i udsigt, at der ville ske et eller andet med hensyn til gældssaneringsproblematikken, men det er jo mildest talt ikke det hele. Hvad bliver der af de bebudede næste etaper i den storslåede reform, regeringen har lagt op til at den ville gennemføre? Hvad med støtten til de 16-17-årige? Og der er mange andre problemer, der trænger sig på; gældssanering er påtrængende og vigtigt, men er jo dog kun en del af det hele.

Jeg vil også stille et konkret spørgsmål angående problemerne for de studerende her i sommerperioden, hvor den nye lov lægger op til at sløjfe det cirkulære, der siden 1975 har kunnet give uddannelsessøgende mulighed for at få socialhjælp, hvis de på grund af arbejdsløshedssituationen ikke kan få sommerferiearbejde. Hvad har ministeren til de studerende, som, hvis man faktisk stryger den mulighed, vil være i en særdeles vanskelig økonomisk situation? Jeg håber at få konkrete svar på de her stillede spørgsmål.

Chr. Christensen (KrF):

Der er grund til at sige ministeren tak for den positive holdning, der kom til udtryk i bemærkningen om, at ministeren finder det nødvendigt snarest at foretage initiativer, som kan afhjælpe de økonomiske vanskeligheder.

Løsningsmulighederne, sagde ministeren, vil være afhængige af de økonomiske midler. Det er helt klart; men nu må vi have en grundig drøftelse af, hvad vi skal gøre. Derefter må vi afpasse løsningen til de økonomiske muligheder, og dér kan det blive nødvendigt med en prioritering.

Som det allerede klart er kommet til udtryk, er vi også af den opfattelse, at systemet med statsgaranterede bank- og sparekasselån har udviklet sig på en sådan måde, at vi i dag må erkende, at den økonomiske situation for mange uddannelsessøgende fremover bliver uholdbar. Vort uhyggeligt høje renteniveau bevirker, at ikke mindst de unge, der engagerer sig i ret langvarige uddannelser, ved uddannelsens afslutning sidder i en gæld, der forekommer næsten bundløs, hvor-

[Chr. Christensen]

for statsgarantien da også i mange tilfælde må træde til. Det koster jo store summer: allerede nu over 100 mill. kr.

Derfor finder kristeligt folkeparti det nødvendigt med en dybtgående ændring af reglerne for uddannelsesstøtte, og det må efter vor opfattelse gå efter følgende retningslinjer.

For det første: statsgaranterede lån i banker og sparekasser afskaffes til fordel for direkte statslån gennem Statens Uddannelsesstøtte.

For det andet: uddannelsesstøtten ydes til alle studieegnede som lån, der er rente- og afdragsfri i studietiden.

For det tredje: ved ansøgning om studie-støtte behandles den uddannelsessøgende individuelt og uafhængigt af forældrenes og eventuel ægtefælles økonomiske forhold.

Til dette tredje punkt vil jeg bemærke, at det vel før i tiden var muligt for nogle forældre at betale deres børns uddannelse eller dele deraf, men den almindelige økonomiske udvikling og især beskatningsreglerne har borttaget de fleste forældre denne mulighed, så den uddannelsessøgende bliver henvist til selv at bære ansvaret for at fremskaffe de nødvendige midler til uddannelse og ansvaret for at få studiegælden tilbagebetalt.

Det er derfor, synes vi, groft diskriminerende, at mange unge i dag afskæres fra at få en hjælp i studietiden i lighed med andre, blot fordi deres forældre har en god indtægt og eventuelt en død formue i jord og fast ejendom.

Det er ligeledes urimeligt, at en ung, der gifter sig i studietiden, skal afskæres fra hjælp, fordi en ægtefælle har en indkomst; det er jo i virkeligheden skat på ægteskab.

For det fjerde: de tilbudte studielån må have en sådan størrelse, at de kan dække de uddannelsessøgendes nødvendige leveomkostninger. Nu er det jo en skønssag, hvor meget en studerende har brug for om måneden for at leve rimeligt. I AC-debat nr. 2, 1981 er de studerendes økonomi jo grundigt behandlet – det har været fremdraget her før – og det fremgår af den, at en 19-24-årig, der er gået ind i en håndværker- eller anden praktisk uddannelse, tjener ca. 66.000 kr. Dette kan ses i forhold til, hvad staten for tiden yder pensionister eller giver i langvarige bistandsydelse, som er ca. 3.000 kr. om måneden eller ca. 36.000 kr. om året. Det, de studerende skal have til deres rådighed, må

nok ligge oppe i nærheden heraf. Heroverfor står der jo oplysninger om, at gennemsnitsindtægten for de studerende er ca. 26.000 kr. om året, og derfor må det beløb nok reguleres i opadgående retning.

De studerende kan jo principielt skaffe sig midlerne til det daglige forbrug og til studieudgifterne fra egen formue, fra privat støtte – her først og fremmest forældrene – fra legater, fra lån og fra eget arbejde. I praksis viser det sig, at hovedparten af midlerne stammer fra lån og eget arbejde. Studerende, der vælger helt at leve af lån, kommer med de nugældende rentesatser i en gæld, de risikerer ikke at kunne afdrage gennem et helt erhvervsaktivt liv.

For det femte: ved modtagelse af lærlingeløn eller anden løn under uddannelse nedtrappes den maksimale støtte tilsvarende. Her mener vi, der må gennemføres en ordning, så den studerende kan tjene mere end nu, inden det får konsekvenser for studiestøtten; det kan jo også modvirke den store gældsstiftelse.

For det sjette mener vi, at tilbagebetalingen af lånene skal begynde et år efter uddannelsen, og at det tilbagebetalte beløb skal pristalsreguleres, sådan at det tilbagebetalte svarer i købekraft til den modtagne støtte. Vi har også været inde i beregningen af, hvad det vil betyde, såfremt lånene forrentes i tilbagebetalingsperioden med en lav rente.

Når vi ønsker tilbagebetalingen påbegyndt et år efter studiernes afslutning, er det, fordi de unge må have en rimelig tid til at etablere sig, til at stifte hjem, også hvis de ikke har gjort det tidligere. Vi er mest indstillet på at pristalsregulere lånene, men beregningerne kan jo godt vise, at lån til lav forrentning, f.eks. en rente, der svarer nogenlunde til K-lånenes, vil være en bedre løsning.

Tilbagebetalingsperiodens længde bør efter vor opfattelse afhænge af støttemodtagernes indtægt, sådan at støttemodtagere med lav indtægt indrømmes en langsommere tilbagebetaling end støttemodtagere med høj indtægt. Det kunne man f.eks. opnå ved at fastsætte den minimale tilbagebetaling til en bestemt brøkdel af indtægten.

Hvad angår de studerendes økonomiske forhold på lidt længere sigt, mener vi, der må ske en omstrukturering af uddannelserne, sådan at den enkelte studerende får mulighe-

[Chr. Christensen]

der for erhvervskompetence selv efter kort tids studium.

For at knytte forbindelsen tættere mellem de studerende og det praktiske erhvervsliv, som en stor del af dem skal ud i, bør vi nok gøre det mere attraktivt for arbejdsgiverne at træffe langtidsaftaler, de såkaldte uddannelseskontrakter, med de studerende om tilknytningen til den pågældende virksomhed i studietiden; det kunne også hjælpe de unge økonomisk.

Det burde i den forbindelse pålægges de videregående uddannelsessteder at medvirke til at finde studierelevant og rimeligt lønnet erhvervsarbejde til de studerende.

Vi arbejder med at udarbejde lovforslag efter de her anførte retningslinjer, og det er mit håb, at vi i begyndelsen af det nye år kan få en realistisk drøftelse herom, ganske rigtigt, som det er kommet til udtryk, afpasset efter de økonomiske vilkår, sådan at vi kan komme i gang med at løse de meget vigtige problemer for vore unge og for vort samfund.

Undervisningsministeren (Dorte Bennedsen):

Jeg sad egentlig med stigende undren, efterhånden som ordførerne kom på talerstolen. Nu er det ganske vist uddannelsesstøtte, der var udgangspunktet i dag, men jeg har indtryk af, at det egentlig er relativt underordnet, hvilket emne der tilfældigvis måtte være på dagsordenen, for den vise, der synges, er den samme, og i dag var vi også rundt om en lang række problemer med hensyn til rente, økonomisk politik osv.

Jeg skal ikke på nogen måde give udtryk for, at jeg ikke anser de problemer, der er rejst her i dag, for at være overordentlig væsentlige og vigtige, men jeg må indrømme, at jeg fandt det lidt deprimerende, og det var ikke mindst venstres og de konservatives ordførere, der koncentrerede sig i den grad om disse problemer, at det dér med uddannelsesstøtten, og hvad vi kunne gøre ved de akutte problemer, ligesom fortonede sig. Derfor var det da en glædelig overraskelse, at nogle af de senere ordførere ligesom bragte debatten tilbage til det tema, som den egentlig var tænkt at skulle dreje sig om, nemlig: hvad kan vi gøre i en akut situation for de uddannelsessøgende?

Jeg har nogle forholdsvis få bemærkninger at gøre til en række af de ting, der er blevet sagt.

Hr. Alfred Hansen sagde, at det var gratis at lave disse statslån, fordi det ville være en selvsupplerende ordning via tilbagebetalingen.

Dertil vil jeg sige, at det i bedste fald kan blive en selvsupplerende ordning, men der går jo unægtelig i hvert fald 6-8 år, inden tilbagebetalingerne begynder at virke i forhold til, hvad der skal udbetales hvert år. Så i perioden indtil da vil der blive tale om beløb af den størrelsesorden, jeg tidligere har nævnt.

Hr. Alfred Hansen nævnte sammen med andre ordførere også spørgsmålet om, at alle unge under 18 år skulle være uafhængige af forældrenes indkomst. Det er et synspunkt, jeg fuldt ud kan dele, som jeg også kunne med en række af de øvrige synspunkter, der er blevet rejst her i dag om problemerne. Jeg vil bare om dette problem gøre opmærksom på, at det altså koster et sted mellem 400 og 500 mill. kr. at gennemføre en sænkning af den 22 års grænse, vi har i dag, til en 18 års grænse. Det skal blot med i betragtningerne, for det er jo uhyre nemt at stå her og være velvillig, hvis man ikke ligesom har gjort sig nogen forestillinger om, hvad velviljen i øvrigt skal bo i.

Hr. Fogh Rasmussen sagde, medens bemærkningerne endnu drejede sig om uddannelsesstøtten, at det var vigtigt at udpege årsagerne til problemerne i uddannelsesstøtten, og at årsagen her var renteniveauet. Jeg finder imidlertid i denne aktuelle sag en lidt mere grundlæggende årsag, nemlig den, at venstregeringen overhovedet afskaffede de rentefrie statslån og derved udsatte de unge for det renteproblem, hvis alvorlighed jeg i øvrigt ikke skal forklejne. Men man havde kunnet undgå det renteproblem præcis på dette område, hvis ikke venstregeringen havde indført de statsganterede banklån.

Så blev det sagt, at socialindkomsten - det var også hr. Fogh Rasmussen - har drevet de uddannelsessøgende ud i store gældsbyrder. Nu må jeg gøre opmærksom på, at den først træder i kraft til august, så de skader, den kan have voldt på indøværende tidspunkt, må være relativt minimale; jeg tror, det må være en fortællelse fra hr. Fogh Rasmussens side.

[Undervisningsministeren]

Der var spørgsmålet, om der skulle være et låneelement, sagde hr. Fogh Rasmussen, der skulle være forældreafhængighed, og så var der højskolestøtten. Hvad angår låneelementet, vil jeg sige, at der jo altså også er et låneelement i studiestøtten.

I diskussionen om statslån kontra statsgaranterede banklån kan jeg sige, at der, så vidt jeg kan vurdere på mine kontakter rundt omkring i bank- og sparekasseverdenen – og det være sagt til de borgerlige partier – er en bekymring for, at bankers og sparekassers disponible midler til udlån i stigende grad bindes i uddannelseslån. Jeg har set nogle beregninger fra nogle sparekasser, der siger, at op til 25 pct. af deres udlånsmasse i løbet af en årrække – jeg tror, det var en 5-6 år – ville være bundet i uddannelseslån, og det kan jo godt vække nogen bekymring også ud fra en erhvervspolitisk betragtning, om det er rimeligt at binde bank- og sparekasseverdens penge på denne måde.

Så var der spørgsmålet om forældreafhængigheden; den har jeg været inde på.

Hvad angår højskolestøtten, vil jeg gøre opmærksom på, at der har været enighed mellem forligspartierne og socialdemokratiet om at tilføre højskolestøtten yderligere 8 mill. kr. om året.

Hr. Ole Vig Jensen var inde på nogle betragtninger om, at det var en mulighed at kombinere statslån og banklån. Det kan jeg for så vidt tilslutte mig, og det fremgår også af det nummer af Weekendavisen – det har været omtalt nogle gange her i dag – at jeg selv har arbejdet med disse planer. Der skal ikke være nogen tvivl om, at jeg helst ser, at lånesiden finansieres 100 pct. som statslån, men jeg så gerne en kombination for overhovedet at komme i gang med at få udviklingen væk fra de statsgaranterede lån, altså at man fandt midler til at give statslån op til et eller andet beløb og derefter statsgaranterede lån i en overgangsperiode. Men det afhænger jo altså, som jeg har været inde på nogle gange, af en vurdering af de økonomiske muligheder.

Må jeg i anledning af hr. Chr. Christensens bemærkninger om overgang fra banklån til statslån gøre opmærksom på, at det koster 2 mia kr. at gøre dem rente- og afdragsfrie. Forældreafhængighed koster henved $\frac{1}{2}$ mia kr. Så blev der sagt ægtefælleafhængighed. Der vil jeg gøre opmærksom på, at ægtefæl-

leafhængigheden blev afskaffet ved den lovændring, der trådte i kraft 1. august sidste år, så det punkt er opfyldt.

Så havde hr. Steen Folke en række bemærkninger. Der skulle være statslån; der skulle ske en væsentlig forhøjelse af stipendieandelen; sommerferiecirculæret skulle tilbage; der skulle dyrtidsreguleres – der dyrtidsreguleres rent faktisk – og der var en række andre ting, som jeg ikke nåede at skrive ned i farten.

Jeg kan kun sige, at det er ting, som langt de fleste her i denne sal og i hvert fald jeg selv kan være ganske og aldeles enig i, men det vil være at stikke blå i øjnene på folketinget blot at stå på denne talerstol og sige: ja, det synes jeg også vi skal indføre, når vi ved, at vi ikke har de økonomiske muligheder herfor.

Jeg synes, det er en fornuftigere og mere realistisk stillingtagen til tingene at sige: vi kan selvfølgelig tale om grundprincipper og principielle ting i uddannelsesstøtte – det har der været gjort nogen tid, og det kan de uddannelsessøgende jo rent faktisk ikke leve af – men lad os nu tage fat på, hvad vi skal gøre i den akutte situation. Lad os erkende, at her unægtelig ikke opbygges noget Utopia med uddannelsesstøtten, men hvad gør vi i denne situation med de studerende, de færdiguddannede og deres store gældsbyrder? Hvordan undgår vi, at de, der er i systemet nu, og de, der senere skal komme i systemet, bliver bragt i samme situation? Hvordan tager vi i hvert fald toppen af problemerne? Det synes jeg er en rimeligere måde. Til hele den lange række af ønsker og krav, som jeg kan være principielt enig i, må jeg i hvert fald sige: ja men hvis jeg skal være realist, må jeg prioritere, og det har jeg for mit vedkommende gjort med de tanker, jeg har skitseret her i dag om at forsøge at lette de værste af problemerne for de færdiguddannede og sikre, at vi ikke bringer de næste generationer af uddannede i lige så alvorlige problemer, som det har været situationen hidtil. Det er måske ikke særlig heroisk, men det er til gengæld nok realistisk, og det vil faktisk afhjælpe de alvorligste af de problemer, de uddannelsessøgende står i.

Alfred Hansen (DR):

[Alfred Hansen]

Hr. J. K. Hansen gjorde opmærksom på, at vi kunne finde de forskellige besvarelser i udvalget, og at forespørgslen sådan set ikke var nødvendig. I den anledning må jeg lige sige til hr. J. K. Hansen, at vi jo ikke løbende kan se i udvalget, hvad regeringen agter at gøre, og hvad den eventuelt forer forhandlinger med forligspartierne om. Det ville være en lykke, hvis vi kunne, men på den anden side er der jo heller ikke meget nyt under solen, så det kan da godt være, at vi i de gamle papirer kan se, hvad regeringen vil, eller hvad den stadig væk ikke vil.

Men jeg mener alligevel, at debatten af flere grunde er nyttig. For det første selve emnet: hvordan de uddannelsessøgende skal klare deres økonomiske problemer fremover, dels de, der er inde i uddannelsen, dels de, der lige er blevet færdige, og dels de, der skal påbegynde en uddannelse snarest.

Endvidere tror jeg, det interesserer både politikere og hele uddannelsesområdet, hvad de fire forligspartier i øjeblikket sidder og forhandler om, for det har vi ikke rigtig fået noget at vide om. Ministeren har skitseret en eller anden form for løsning, men der er ikke kommet noget på bordet om, hvornår man kan stille de uddannelsessøgende noget i sigte.

Hr. J. K. Hansen siger, at kræfterne nu må sættes ind med en gældssanering. Ja men det er jo kun én side af problemet. Heldigvis gjorde ministeren det klart, at det også gjaldt om at forhindre, at kommende generationer af uddannelsessøgende skulle komme i gæld.

Det er, som om »gældssanering« er blevet et nyt modeord i dansk politik. Det bygger på et eller andet med, at man først skal gå så gruelig meget igennem, og så skal man gå tiggergang til regeringen om at få bevilget nogle penge. Det er jo det, der har været tilfældet for landbruget, det første sted, man brugte begrebet gældssanering, men nu er det altså også ført ind på uddannelsesområdet. De uddannelsessøgende skal altså gå så gruelig meget igennem, for at de så bagefter kan komme med tiggerstaven i den ene hånd og hatten i den anden og bede om at få en sanering af deres gæld.

Jeg synes, det var mere konstruktivt, om man forsøgte at forhindre denne gældssanering.

Så pointerede hr. J. K. Hansen, at det ville koste 2 mia kr. Det mener jeg imidlertid ikke

det vil. Hr. J. K. Hansen tog ikke stilling til min bemærkning om, at man jo også i øjeblikket må indfri statsgaranterede lån, og at beløbene vil stige ganske voldsomt de kommende år.

Det er i øvrigt ganske symptomatisk for regeringen, at man ikke vil fokusere på et sådant problem nationaløkonomisk. Regeringen vil eller kan ikke foretage en nationaløkonomisk vurdering af disse problemer. Man ser på, hvad det vil koste på undervisningsministeriets budget, og det er ganske forføreligt.

Prøv dog i stedet for at se, hvad den nuværende ordning eventuelt betyder af fejlvæstinger på undervisningsområdet, hvad det betyder af yderligere arbejdsløshedssunderstøttelse, og hvad det f. eks. koster over socialkontoen! Hvis vi skal drøfte disse ting her fremover og have en virkelig nationaløkonomisk vurdering af det, må vi se på samtlige ministeriers budgetter. Det hjælper jo ikke noget nationaløkonomisk og slet ikke for de unge, at man sparer lidt over undervisningskontoen, hvis man belaster socialkontoen og arbejdsministerens konto yderligere.

Hr. Fogh Rasmussen var enig med retsforbundet i, at der bør være et låneelement, og at man skulle have mindre afhængighed af forældrenes indtægtsforhold. Er hr. Fogh Rasmussen ikke enig i, at unge, der er fyldt 18 år, bør være totalt selvstændige, når det gælder vurderingen af, om de skal have hjælp til deres uddannelse eller ikke? Mener hr. Fogh Rasmussen virkelig, at man i nogen udstrækning skal være afhængig af forældrene, eller er hr. Fogh Rasmussen og venstre enige med retsforbundet i, at vi skal betragte de 18-årige og opefter som fuldstændig uafhængige af forældrenes indtægts- og formueforhold ved tildeling af Statens Uddannelsesstøtte?

Jeg var også glad for fru Eva Møllers bemærkning om, at vi skulle gøre statslånene rentefrie. Fru Eva Møller gav nogle oplysninger med tal, som jeg synes var nyttige både under denne debat og den fremtidige debat.

Nej, hr. Halvgaard, retsforbundet vil ikke prøve at komme med populære løsninger; tænk, at det skulle siges af et folketingsmedlem, som tilhører et parti, der virkelig prøver at køre populære løsninger, som f. eks. tilby-

[Alfred Hansen]

der folkepensionister m. fl. det dobbelte af, hvad de får nu, og samtidig lover folk, at de fremover ikke skal betale indkomstskat, og vel at mærke sådan, at fremskridtspartiet heller ikke kan anvide andre alternative indtægtskilder til samfundet! Fremskridtspartiet vil fjerne enhver form for skatter og afgifter osv., samtidig med at de vil give dem, der i øjeblikket får noget, det dobbelte.

Min taletid er desværre ved at udløbe, men jeg vil lige sige til fru Mimi Jakobsen, at jeg ikke har glemt hendes udtalelse; jeg synes bare, den var knap så positiv som de andre, jeg refererede. Fru Mimi Jakobsen sagde, at man nu kan se, at forholdene bør ændres, men at der ikke er penge til forbedringer.

Så vil jeg lige sige om mit dagsordensforslag, at det naturligvis ikke lægger op til, at man skal afvikle de statsgaranterede lån her og nu. Det, det lægger op til, er en begyndende afvikling, og det er et konstruktivt udspil fra retsforbundets side i denne debat.

J. K. Hansen (S):

Jeg er ærlig talt ret skuffet over venstres og de konservatives ordførere her i dag. Man kører frem med det sædvanlige: det er regeringens fejlslagne økonomiske politik, og så remser man en lang række områder op. Jeg bemærkede, at det eneste, man ikke remsede op i dag, var forsvaret; det undrer mig egentlig, at man ikke fik det med også. Jeg havde faktisk troet, at venstre og de konservative havde taget denne gramfonplade af i dagens anledning. Jeg synes ærlig talt, det er for groft; jeg synes, situationen er for alvorlig til, at man fortsat kører med en sådan gramfonplade på. Bare kritisere; ingen konstruktive forslag!

Jo, jeg bemærkede, at hr. Fogh Rasmussen og i øvrigt også fru Eva Møller fra de konservative ville være med til at forbedre inden for den bestående ramme. Og så kommer hr. Fogh Rasmussen med sin gamle idé – og den er skam ikke dårlig, det synes jeg bestemt ikke – om, at vi skal have forældreafhængighedsalderen sat ned. Ja men hr. Fogh Rasmussen må da vide, ellers kan hr. Fogh Rasmussen få det sort på hvidt, at det faktisk koster 100 mill. kr., hver gang man sætter forældreafhængighedsalderen ned med ét år. Altså, skulle vi gå ned fra 22 til 18 år i dag, ville det koste 500 mill. kr. Hvor vil hr. Fogh

Rasmussen tage disse penge fra inden for rammen? Et sted skal de dog komme fra. Jeg vil gerne have et svar på, hvor hr. Fogh Rasmussen vil tage disse penge fra.

Jeg er enig med hr. Ole Vig Jensen i, at vi ikke bare uden videre i dag kan træffe beslutning om en overgang til en statslånsordning. Jeg har sagt det både her i dag og tidligere, at vi var kede af, at vi i sin tid gik over til den statsgaranterede ordning, og vi har også set, at den har spillet fallit, men vi kan ikke bare uden videre i dag træffe en beslutning om, at vi nu skal gå over til den gamle ordning igen, selv om det sker gradvis.

Det er der mange grunde til. For det første er der økonomien. Det kan godt være, man kan diskutere nogle kroner af de to milliarder kroner, men det er klart, at det vil koste penge, mange penge oven i købet, at gå over til en sådan ordning. For det andet er der en lang række uafklarede faktorer, som vi må have klaret af, inden vi går så vidt: f. eks. om de nuværende, statsgaranterede lån skal konverteres til statslån, og hvordan man i øvrigt skal få alle disse ting på plads. Det er ting, som jeg håber vi kan få klaret af i forbindelse med de forslag, som jeg regner med ministeren fremkommer med i næste folketingssamling om en gældssanering.

Derfor må jeg sige til hr. Alfred Hansen, at vi ikke kan stemme for hr. Alfred Hansens dagsordensforslag.

Fogh Rasmussen (V):

Først den ene bemærkning til hr. Alfred Hansen, at det er rigtigt, at venstre principielt deler den opfattelse, at der skal være tale om uafhængighed af forældrenes indkomst og formue, når den uddannelsessøgende er 18 år og derover. Men hr. Alfred Hansen må også vide, at netop en sænkning af aldersgrænsen for forældreafhængigheden er noget af det mest kostbare overhovedet, hvis man skal ændre Statens Uddannelsesstøtte, og at en sådan ændring derfor skal ses i en større sammenhæng og som led i en større, samlet omlægning.

Jeg vil her pege på, at det jo ikke mindst var venstres fortjeneste, at aldersgrænsen for forældreafhængighed for to år siden blev sat ned fra 23 til 22 år.

Det er også et svar til hr. J. K. Hansen. Jeg er fuldstændig opmærksom på og helt

[Fogh Rasmussen]

enig i, at det netop er et meget kostbart område, og det er derfor heller ikke mig, der har stået og givet dyre løfter om, hvad der kan laves på området; der har kun været tale om en principiel erklæring, og den vil jeg også godt stå ved.

Jeg pegede på ét område, hvor man kunne forestille sig en mere effektiv udnyttelse af Statens Uddannelsesstøtte, og det var ved at mindske det, vi altså kalder uddannelsesspild. Men man kunne også forestille sig andre modeller, såsom en anden fordeling mellem stipendier og lån, og mange forskellige andre metoder, som alt sammen kunne være med til at, skal vi sige strække det samlede beløb noget mere, og vi har ikke lagt os fast på, hvordan det i givet fald kan finde sted.

Det er i øvrigt kedeligt, at undervisningsministeren har følt det deprimerende, at venstre og de konservative her har talt om den høje rente som en grundlæggende årsag til mange uddannelsessøgendes økonomiske byrde. Det er selvfølgelig kedeligt, at det føles deprimerende for undervisningsministeren, men jeg kan da godt forstå, at det er og må være deprimerende for et medlem af regeringen at iagttage den udvikling, som regeringen altså selv er medansvarlig for. Men selv om det altså kan føles deprimerende for undervisningsministeren at blive konfronteret med disse udsagn, er det ikke desto mindre sandt. Sandheden er jo desværre også ofte ilde hørt, men skal ikke desto mindre udtales ved en lejlighed som denne.

Jeg har forstået på undervisningsministeren, at jeg ikke blot har hensat undervisningsministeren i en deprimeret tilstand, men også i en tilstand af undren, nemlig i anledning af mine bemærkninger om socialindkomstens virkninger. Tilsyneladende har jeg ikke udtrykt mig klart nok, for jeg er naturligvis godt klar over, at socialindkomsten først træder i kraft fra august.

Det, jeg talte om, var først og fremmest de fremtidige virkninger af Statens Uddannelsesstøtte i tilknytning til de beregninger, som Danmarks Jurist- & Økonomforbund har lavet.

Men derudover tænkte jeg i øvrigt på, at vi jo har haft socialindkomst på uddannelsesstøtteområdet igennem mange år derved, at forældrenes formue, såfremt den oversteg visse grænser – i lang tid var grænsen 300.000 kr., så blev 10 pct. af den del af for-

muen, der oversteg 300.000 kr., tillagt forældrenes skattepligtige indkomst – var afgørende for tildelingen af uddannelsesstøtte. Vi har altså kendt socialindkomsten igennem mange år på uddannelsesstøtteområdet, og dér har den været med til at afskære mange unge fra at få stipendium og derved drevet dem ud i stor låntagning. Det var rent faktisk det, jeg var inde på i mit indlæg.

Jeg skal bare afslutningsvis sige, at jeg ikke håber, at den depression, der tilsyneladende har grebet undervisningsministeren, har forhindret hende i at iagttage, at der også fra vores side har været tilkendegivet en vilje til at søge uddannelsesstøtten forbedret ved en mere effektiv udnyttelse af de eksisterende ressourcer.

Eva Møller (KF):

Jeg vil bare ganske kort sige, at det naturligvis gør mig ondt, at undervisningsministeren er deprimeret, og at hr. J. K. Hansen er skuffet bl. a. over, at vi endnu en gang påpegede, at en stor del af problemerne i dette land skyldes det høje renteniveau, men det er nu engang vanskeligt at fortie kendsgerningerne, hvis man også vil holde en tale, der har et vist indhold.

Jeg forstår dog ikke ganske hr. J. K. Hansens skuffelse over, at venstre og de konservative ikke kunne komme med konstruktive forslag til løsningen af problemet. Når undervisningsministeren med hele sit administrative apparat heller ikke var i stand til i dag at komme med en konstruktiv løsning, men bebudede, at det ville kunne ske til efteråret, er der vel egentlig ikke noget at sige til, at vi andre, som kun har os selv til vores rådighed, heller ikke er i stand til at gøre det.

Men jeg vil dog bede hr. J. K. Hansen om at gennemlæse referatet af debatten, når det kommer, for så vil han kunne konstatere, at jeg faktisk nævnte en lang række måder, hvorpå man kunne forestille sig uddannelsesstøtten ændret, således at tingene blev anderledes. Jeg tror, det må bero på en fejlhøring, når hr. J. K. Hansen påstod, at der ikke var nogen ændringer i det, vi sagde.

Endelig skal jeg sige til hr. Alfred Hansen, at vi ikke kan stemme for det af ham stillede dagsordensforslag.

Marianne Bentsen-Pedersen (SF):

[Marianne Bentsen-Pedersen]

Hr. Bertel Haarder beskyldte mig for at fordreje tallene, fordi jeg ikke havde taget hensyn til, at lønnen stiger, og altså ikke havde dyrtidsreguleret den. Nej, hr. Bertel Haarder, jeg har ikke fordrejet nogen tal. Jeg har på intet tidspunkt relateret tal til en indtægt. Så hvis hr. Bertel Haarder synes, at tallene virker stærkt, er det altså reelt, og ikke fordi jeg har relateret dem til et beløb.

Undervisningsministeren kommenterede jo ikke min ordførertale, og det var måske med velberåd hu. Det system, vi har i dag, koster jo, som jeg påpegede, mere, end det ville gøre at indføre uddannelsesløn.

Det er rigtigt, at SF-forslagene på dette område, både gældssanering, SU-forslag og boligydelse, er dyre forslag, men de er hovedsagelig dyre i en overgangsperiode.

Undervisningsministeren kom overhovedet ikke ind på gældsforpligtelsen, hvoraf man skal indfri 284 mill. kr. Ministeren kom overhovedet ikke ind på, hvad rentefradraget betyder for statsfinanserne.

Til sidst vil jeg sige lidt om, hvad jeg mener dette her betyder for effektiviteten eller måske kvaliteten i studierne. De nuværende vilkår betyder, at de studerende må gå ind i et enormt effektivitetsræs. Man må studere meget eksamensfikseret. Der har før været talt om taxameter, og det er faktisk rigtigt. De studerende studerer, som om der holdt en taxa og ventede udenfor. De studerende tvinges også til at tage erhvervsarbejde, og det vil altså sige, at taxaen bliver holdende endnu længere.

Oven i det kommer regeringen så med en budgetreform, som er baseret på studietrinstilvækster. Når de studerende er nødt til at trække deres eksamen ud på grund af erhvervsarbejde, kan studierne naturligvis ikke blive så effektive, og man kan ikke tage så mange eksamener. Når man så forlanger, at bevillingerne til de højere uddannelser skal baseres på studietrinstilvækster, forringer man også forholdene på uddannelsesstederne, så alt i alt synes jeg, vi skulle tage det hele op, både for de unges skyld, for uddannelsernes kvalitets skyld og måske også for statsfinansernes skyld.

Steen Folke (VS):

Jeg forstår godt, at ministeren ikke havde lyst til at gå ind i nogen reel debat om rege-

ringens og socialdemokratiets dobbeltholdning til dette med statslånenes afskaffelse. Jeg kan ikke se andet, end at regeringspartiet og regeringen fortsat kører et dobbeltspil, idet man altså retter bebrejdelser mod de borgerlige partier, der har afskaffet dem i sin tid, men samtidig gør opmærksom på, at man ikke drømmer om at gøre noget for at genindføre de statslån, der trist nok blev afskaffet. Det kommer bl. a. til udtryk i forbindelse med holdningen til den af hr. Alfred Hansen stillede dagsorden, som hr. J. K. Hansen argumenterede for at man ville stemme imod. Det er jo altså en forsigtigt udformet dagsorden, der blot går ud på, at man nu skal påbegynde en afvikling af de statsgaranterede bank- og sparekasselån og lade dem erstatte af statslån. Ikke engang det vil socialdemokratiet være med til. Det vil VS gerne, og vi vil gerne være med til at gøre noget i hurtig rækkefølge, for det er påkrævet.

Regeringen henholder sig alene til, at man godt vil tage toppen af nogle af problemerne i forbindelse med en gældssaneringsordning. Det er, hvad det kan blive til, men det kan de uddannelsessøgende heller ikke leve af. Ministeren er inde på dette med, hvad de uddannelsessøgende faktisk kan leve af, og da må jeg gøre opmærksom på, at det er ikke tilstrækkeligt, det er på ingen måde tilstrækkeligt til at løse de problemer, som alle erkender er højst reelle og alvorlige.

Jeg stillede ministeren et par konkrete spørgsmål, som jeg ikke fik særlig konkrete svar på. Jeg spurgte: hvad bliver der af de bebudede næste etaper i reformen? Det synes jeg ikke jeg fik noget svar på. Det eneste, vi har fået at vide, er, at på gældssaneringsområdet agter regeringen at gøre et eller andet. O.k., det var så det. Men der var mange andre ting, der skulle indgå i disse reformplaner. Hvad bliver det til med de øvrige? Det er jo ikke kun os, der har fremsat forslag. Regeringen har selv hævdet, at den ønskede og ville arbejde for væsentlige reformer på dette område.

Jeg spurgte: hvad med de 16-17-årige? Det mener jeg heller ikke der kom noget svar på. Og jeg spurgte ret konkret: hvordan med de uddannelsessøgendes situation her i sommerperioden i forbindelse med en sløjfning af det cirkulære, hvorefter de har kunnet få bistandshjælp? Det kom der heller ikke no-

[Steen Folke]

get konkret svar på. Vil ministeren gøre noget ved deres særlig alvorlige situation? Det er et meget påtrængende, meget aktuelt problem, og det ville være godt at høre, om ministeren agter at foretage sig noget eller ikke har noget som helst at tilbyde denne kategori af studerende, som er i klemme.

Hermed sluttede forhandlingen.

Anden næstformand (Ninn-Hansen):

Som tidligere meddelt skal jeg udsætte afstemningen om det dagsordensforslag, der er fremsat af hr. Alfred Hansen, til mødet i morgen, tirsdag den 19. maj.

Den sidste sag på dagsordenen var:

2) *Forespørgsel til undervisningsministeren:*

Forespørgsel af Ebba Strange (SF) m. fl.

»Hvad agter ministeren at foretage for at sikre, at EFG-elever, der har gennemført basisåret, kan få praktikpladser, således at de kan fuldføre deres uddannelse og folketingsbeslutningen om ungdomsuddannelserne dermed virkeliggøres på dette punkt?«

(Forespørgsel nr. 35. Anmeldt 29/4 81. Fremme af forespørgslen vedtaget 6/5 81)

Begrundelse

Ebba Strange (SF):

Udgangspunktet for den rejste forespørgsel er den folketingsbeslutning, der blev vedtaget for nu ca. 1 år siden, og som siger, at samtlige unge i dette land skal sikres et tilbud om en ungdomsuddannelse. Denne folketingsbeslutning er langtfra opfyldt, idet der bare i år er afvist 11.000 ansøgere til EFG, og ministeriet er ikke i stand til præcist at sige, hvor mange af disse der er dobbelttilmeldinger. Men regner vi med et par tusinde, er afvisningen stadig uacceptabel i forhold til folketingsbeslutningen. Dertil kommer, at vi ved, at sikkert omtrent 20 pct. af de unge slet ikke søger en ungdomsuddannelse, men tager chancen i det frie liv, hvilket stort set betyder arbejdsløshed.

Forespørgslen i dag drejer sig imidlertid ikke om hele denne problemstilling, der er nok så alvorlig; den drejer sig kun om et hjørne af den, nemlig det hjørne, der handler

om, at selv de unge, der er så heldige at blive optaget på EFG – på det område, de ønsker, eller på et andet – ingen garanti har for at få den ungdomsuddannelse, som folketetinget har lovet dem. Det skyldes, at når de har overstået basisåret, skal de gennem et nyt nåleøj; de skal nemlig finde sig en praktikplads, for uden en sådan kan uddannelsen ikke gennemføres. Og her gælder ikke lodtrækningens forholdsvis demokratiske regler, her gælder det komplette anarki, alles kamp mod alle, da det er overladt til den enkelte selv at finde sig en praktikplads, og i alles kamp mod alle ved vi alle sammen at det er de svage, der bliver taberne.

Så længe der ikke er praktikpladser nok, vil hæren af unge arbejdsløse år for år blive forøget og år for år med dobbelt så mange unge kvinder som unge mænd.

Dette er baggrunden for, at vi i SF i dag har ønsket denne forespørgselsdebat, for at vi her på falderebet, inden tinget sendes hjem, kan få et overblik over, hvordan situationen ser ud, og hvad regeringen agter at gøre ved denne situation, for vi ved jo, at det først og fremmest er netop her i sommerferieperioden, at de unges kamp om praktikpladserne for alvor går ind.

Besvarelse

Undervisningsministeren (Dorte Bennedsen):

Vi har i de senere år oplevet en stigende og efter min vurdering meget glædelig interesse hos unge for de erhvervsfaglige uddannelser, men vi må indrømme, at denne interesse kombineret med de større ungdomsårgange også har medført nogle voksende problemer for os med hensyn til tilvejebringelse af et tilstrækkeligt antal lære- og praktikpladser, og det er sket, til trods for at antallet af lære- og praktikpladser også har været stigende siden 1975, da antallet af lære- og praktikforhold med i alt ca. 17.000 var det laveste, vi har set i 1970'erne.

Mens der næppe foreligger rimeligt sikre skøn over mangelen på lærepladser, er det jo muligt at opgøre mangelen på praktikpladser, og de seneste undersøgelser her fra denne vinter vedrørende praktikpladssituationen viser, at der, set under ét, mangler praktikpladser til ca. 1/3 af de elever, der gennemfører basisåret. Det er derfor nødvendigt, at